

Avgrunden

Avgrunden

Drama efter Stefan Zweigs roman "*Ungeduld des Herzens*"

av Christian Lanciai

Personerna:

Albert, kavallerilöjtnant

Rudolf, dito

Ilona, slottsjungfru

En krogvärd

Baron Lajos von Kekesfalva

Hans hustru

Edith, deras dotter

En tant

Hans, betjänt

Ferencz, officer

Joszef, officer

Miklos, officer

Doktor Condor

Klara, hans hustru

Deras piga

Baron Balinkay

Alberts kalfaktor

Tant Daisy

Alberts far

Alberts mor

Alberts bror Ulrich

Tant Bella

Överste Bubencic

Andra kavallerister, kroggäster, balfolk och panelhonor.

Handlingen inträffar under försommaren 1914 i trakterna kring Andau samt Wien i dåvarande Österrike-Ungern.

Akt I scen 1. Ett krogkafé med speceridisk i lantlig miljö.

Albert Jag beklagar, Rudolf, men jag är inte intresserad.

Rudolf Men du kan inte bara sitta här och mögla på dessa enahanda kaféer och barer, där allting alltid är likadant inklusive klientelet. Man kunde nästan misstänka dig för att vara självdestruktiv i ditt uppenbarliga behov av att bara ha tråkigt.

Albert Du vill locka mig ut på dåligheter.

Rudolf Inte alls. Tvärtom. Jag vill bara ge dig omväxling och nya impulser. Ingenting är mera skadligt än att bara sjunka in i sig själv.

Albert Du har rätt. Att umgås med sig själv är det tråkigaste som finns.

Rudolf Så kom med! Unna dig chansen att få upptäcka nya världar!

Albert Men vad är det för en ny värld du vill att jag skall upptäcka? Vad handlar den om?

Rudolf Allt det som vi saknar här i kasernen. Den handlar om skönhet och rikedomar, flärd och elegans och den absoluta motsatsen till all kadaverdisciplin.

Albert Det är väl ändå ganska nedsättande att beteckna våra militära karriärer och vår plikt mot fosterlandet som mest bara kadaverdisciplin?

Rudolf Det är en överdrift naturligtvis, men vår kasernvärld framstår som ingenting mindre i jämförelse med den andra världen.

Albert Vad är det då för en familj egentligen?

Rudolf Jag vet inte riktigt, men de har det enda slottet här i bygden, och slottsherren är ägare till åtskilliga rörelser och har hus både i Wien och Budapest. Han håller till här bara några månader under våren, annars bor han mest i Wien. *(En dam kommer in och går direkt till disken.)*

Värden God dag, fräulein! Vad får det lov att vara?

Ilona Bara det vanliga.

Värden Ägg och tomater, och vad mer?

Ilona Du kan lägga till litet rovor och gurkor också. *(ser sig omkring, spanar in Rudolf och Albert)*

Rudolf Ser du henne? Hon är en av familjen.

Albert Hon ser käck ut.

Rudolf Det är hon också. Det vore väl värt att bjuda upp henne till dans?

Albert Eftersom du insisterar...

Rudolf Så ska det låta!

(Ilona har fått sina varor och kommer fram till dem på vägen ut.)

Ilona Sitter du här igen och röker för att fördriva dagen, Rudolf?

Rudolf Som du ser. Vi soldater har ingenting bättre att göra i fredstid, och vi måste göra något. Jag har förgäves försökt intressera min kamrat Albert här för att följa med mig på er värbal.

Ilona Varför inte? Vad kan han ha emot det? Han har väl lika tråkigt på kasernen som du?

Albert Jag har redan accepterat.

Ilona Då blir familjen glad. Vi behöver fler galanta officerer att lysa upp balsalen för alla panelhonor.

Albert Men motvilligt.

Ilona Varför det? Är ni rädd?

Albert Inte alls. Men jag har inte fått en officiell inbjudan, och jag vill inte tränga mig på.

Ilona Då ska jag se till att ni får en officiell inbjudan, på er vän Rudolfs rekommendation.

Albert Det tackar jag för. Då skall jag komma utan tvekan.

Ilona Ni är välkommen. (*beger sig vidare*)

Albert En käck flicka.

Rudolf Ja, inte sant? Hon är en frisk fläkt i familjen.

Albert Hur så? Har familjen problem?

Rudolf Inte alls. De är ju rikast i bygden, deras baler är berömda för sin glans och prakt, det är ett gästfritt slott, de har faktiskt aldrig haft problem, men likväl är det något melankoliskt över dem.

Albert På vilket sätt?

Rudolf Det är ett mycket gammalt slott, dess anor kan gå tillbaka till medeltiden, men det är som om dess glans och rikedom var något av en svanesång, som om det var en inkarnation av hela denna gyllene tid som sakta glider mot en skymning som plötsligt kan slockna.

Albert Åsyftar du någon sorts degeneration?

Rudolf Nej, det är mera som en stämning av mera vemod än sorgmod. Du får se när du kommer dit. Jag kommer att vara nyfiken på dina intryck. Det är liksom en skönhetsvärld för sig och utanför världen som kan verka för skön och sällsam för oss för att riktigt kunna vara sann.

Albert Du får det att låta intressant.

Rudolf Det är inte meningen, men det *är* intressant. Du får se. Och där kommer att finnas många lika sköna flickor som Ilona att dansa med.

Albert Jag har väl inget annat val då än att följa med.

Rudolf Du behöver omväxling, Albert, och du kommer att bli tacksam för min knuff.

Scen 2. Slottsbalen

En praktfull balsal med kandelabrar, kristallkronor, speglar och dylikt.

Många praktfulla gäster av högsta societeten, särskilt damer.

Kekesfalva Jag tror att vi kan vara nöjd med en lyckad säsong, min kära.

Madame Inte bara vi men alla andra också. Det här var en både lyckad och lycklig bal. Till och med vår dotter har muntrats upp.

Kekesfalva Hon älskar baler. Att ge baler är det bästa jag kan göra för henne.

Madame Det är det bästa du kan göra för hela bygden, min käre. Alla lejon kommer hit från Wien och Budapest.

Kekesfalva Inte alla men alltid tillräckligt många, och alltid några nya. Här ser jag nu vår nyaste, som Rudolf von Hochzeit lyckats locka hit. Jag hoppas kvällen har varit till er belåtenhet, min vän?

Albert Jag är överväldigad, ers nåd. Jag har sällan haft så roligt. Er middag var superb, och ni verkar ha samlat alla rikets vackraste damer här enkom för oss sprättar att få förlusta oss med.

Kekesfalva Det gläder mig, min vän. Fortsätt att ha roligt.

Rudolf (kommer fram) Han var motsträvig, men jag lyckades tvinga honom med mig till slut.

Kekesfalva Jag hoppas han inte ångrar sig.

Albert Ingen risk. Men jag har ännu några damer kvar, som jag inte vill försumma.

Rudolf (roat) Han är alltid mån om att inte förfördela någon.

Kekesfalva Ja, han verkar helt ärlig i sin artighet.

Rudolf (skämtsamt) Nu ger han sig iväg igen efter någon. Jag måste vakta honom. *(följer efter)*

Har du glömt någon?

Albert Ja, den viktigaste.

Rudolf Det vet bara du vem det är, men jag misstänker att det är alla som du ännu inte fått dansa med. *(lämnar Albert åt sitt öde)*

Albert (kommer fram till en vacker men spröd ung dam som sitter vid ett bord med några äldre tanter) Ursäkta mig, min fröken, men jag har alldeles försummat er. Vi presenterades, men sedan glömde jag bort er. Får jag nu be er att göra mig den äran?

Edith (stirrar på honom alldeles förfärad)

Albert Ursäkta mig, mår ni inte bra? Kommer jag olämpligt?

Edith (fortsätter att stirra förfärad, försöker så krampaktigt resa sig, stöder sig mot bordet, skakar, och brister ut i krampaktig gråt)

Albert (avlägsnar sig nästan lika förfärad) Jag ber så mycket om ursäkt. *(avsides)* Vad har jag nu ställt till med? Vad gjorde jag för fel? *(försöker försvinna men stöter ihop med Ilona)*

Ilona Försöker du smita?

Albert Ja, från mig själv. Jag måste ha trampat i klaveret något alldeles förskräckligt, men jag förstår inte hur.

Ilona Vad har du gjort?

Albert Jag har dansat med nästan alla, och så kom jag på att jag alldeles försummat husets dotter, så jag gick upp till henne och bjöd upp henne. Hon reagerade som om hon blivit dödligt förolämpad och förorättad.

Ilona Idiot! Vet du inte att hon är lam?

Albert Är hon lam? Men hur skulle jag kunna veta det?
Ilona Såg du inte hennes kryckor? Hon kan inte röra sig utan kryckor!
 Och så bjuder du henne till att dansa!
Albert (blossande röd) Jag är förkrossad. Det var verkligen inte meningen...
Ilona Jag förstår dig, men jag måste genast till min stackars kusin.
(rusar iväg mot Edith)
Albert (beklämd) Det är bäst jag inte riskerar att göra saken värre. Ja, det enda jag har att göra är att försvinna.
(Han försvinner. Balen fortsätter. Ilona kommer fram till Edith. Även fadern är där.)
Kekesfalva Ta det inte så hårt, Edith. Han visste inte vad han gjorde. *(tröstar henne)*
Ilona (kommer fram) Hur är det, Edith? *(full av medkänsla och omsorg)*
Fadern Det är inte så farligt. Hon kommer över det. Det var bara en olycklig fadäs.
Ilona Han var här för första gången, Edith. Han kunde inte veta. Ingen upplyste honom, och ingen av oss kunde ana att han skulle bjuda upp dig.
Fadern Ta det som en komplimang i stället, Edith. Han ville bara väl.
Edith (hämtar sig, men fortfarande upprörd och i tårar) Jag förstår honom. Han trodde att han hade negligerat och glömt mig, och så ville han gottgöra det. Det var ingens fel, och hans allra minst.
Fadern (lugnad) Nu känner jag igen min dotter.
En tant (kommer fram) Vad hände? Har hon ramlat nu igen?
Fadern Inte alls. Vår nye vän, som kom hit med Rudolf, trodde att han negligerat Edith och visste inte bättre än att bjuda upp henne till dans.
Tanten Det förklarar saken.
Fadern Vilken sak?
Tanten Det kom just ett bud. Den unge spjuvern försvann, och nu förstår jag att han måste känt sig förkrossad och reagerat därefter.
Fadern (orolig) Han har väl inte skjutit sig?
Tanten Nej, tvärtom. *(kallar fram budet, som kommer in med en korg full av röda rosor)* Han har skickat dem till Edith.
Edith Nu blir jag tårögd igen, men inte av förtvivlan, utan av lycka. Vilket underbart påhitt!
Tanten Så det var väl ingenting att bry sig om, Edith? Du har ramlat värre förut, och den här gången nådde du inte ens golvet. *(till maken)* Det var bara en oskyldig *gaffe*, ingenting annat.
Fadern Är det bra nu, Edith? Är du återställd?
Edith I högsta grad. Vi måste bjuda honom hit på te.
Tanten Ja, det måste vi. Du får skriva inbjudningskortet själv, Edith.
Edith Det ska bli mig en glädje.
Fadern Som väl var har detta inte stört balen. Den kan ännu fortsätta hela natten i god stämning.
Ilona Han var en utmärkt dansör.

Fadern Ja, jag märkte det.

(Balen fortsätter som vanligt, medan tanten och Edith sysselsätter sig och pysslar med blommorna.)

Scen 3.

Rudolf Jag hörde om din fadäs på slottsbalen, men både du och den stackars flickan gjorde för mycket väsen av saken. Det var ju bara en liten *gaffe*. Ingen var skyldig. Men genom att du rymde från brottsplatsen blev det något av en dramatisering.

Albert Jag kunde ju inte stanna kvar. Det var omöjligt. Jag skämdes öronen av mig och kunde ha sjunkit genom jorden!

Rudolf Men genom att du flydde i panik gav du henne skuldkänslor för situationen och oroade hon ihjäl sig för den förtvivlan hon hade vållat dig.

Albert Jag vet, men det kan gottgöras nu. Jag fick idén att genast skicka henne ett ordentligt omfång rosor som plåster på såren, och det plåstrade tydligen om henne ordentligt. Jag har fått en formell och personlig inbjudan från henne att komma på te.

Rudolf Där ser du. Det var inte så allvarligt. Och som en genialisk taktiker vände du genast den katastrofala situationen till en triumf. Det är inte vem som helst som blir bjuden på te hos den familjen.

Albert Vad vet du den familjen egentligen? Det är ju ett urgammalt slott, säkert med anor från medeltiden av det ostilenliga tornet att döma. Hur länge har den familjen innehaft det?

Rudolf Skenet bedrar. Inte länge alls. Baron von Kakesfalva är i själva verket en uppkomling, som köpt godset och slottet och titel för sin förmögenhet, men han har tagit väl hand om slottets och den gamla släktens traditioner och försökt föra dem vidare med ett furstligt hov och vitt berömda baler, som uppmärksammas av den högsta societeten både i Wien och Budapest.

Albert Men, som du sade, det är något uråldrigt melankoliskt över familjen och slottet och dess stämning.

Rudolf Jag skulle ha varnat dig. Men om jag sagt något om flickans lamhet hade du aldrig kommit med.

Albert Hon är ju en utsökt skönhet annars och strålar av spiritualitet och intelligens. Jag kunde aldrig ana av hennes yttre att hon var en invalid. Hur blev hon det? Var det en olycka?

Rudolf Hon var familjens pärla och stolthet och största lyskraft. Hon var en briljant rytterska och älskade dans över allting annat, hon drömde faktiskt om att bli balettdansös som sin idol Anna Pavlova, men jag vet inga detaljer om olyckan som förlamade henne. De ville aldrig tala om saken närmare.

Albert Det vill man aldrig om känsliga katastrofer, som drabbar hela familjen.

Rudolf Så du är bjuden till te hos dem?
Albert Av henne personligen. Hon har bett mig komma när som helst utan att behöva anmäla mig.
Rudolf Det är ett privilegium. Ta vara på saken. Hantera henne med silkesvantar. Underhåll henne med lustiga historier. Det tycker hon om. Mest av allt tycker hon om att diskutera kultur, skönhet, balett, teater, allting sådant, som hon inte kan ägna sig åt själv. Allt som inte kan ha med henne själv och hennes tillstånd att göra befriar henne.
Albert Jag ska följa ditt råd. Men samtidigt blir det som att beträda ett minfält.
Rudolf Det klarar du, Albert. Du är den perfekta taktikern.
Albert Vi får se.

Scen 4. På te hos Kekesfalvas.

Ilona Så vänligt av löjtnanten att titta till oss!
Albert Ediths inbjudan kändes förpliktande.
Ilona På vilket sätt?
Albert På samma sätt, som när en dam bör tacka nej när hon får en inbjudan från en man, så bör en man aldrig tacka nej när han får en inbjudan från en dam.
Ilona Hade ni varit betänkt på att tacka nej?
Albert Absolut inte, men på vägen hit var jag minst sagt tveksam och vandrade runt slottet flera gånger innan jag tog steget in.
Ilona Varför denna tveksamhet?
Albert Det var väl bara blygsamhet. Jag vågade inte. Jag är inte framfusig av mig.
Ilona Nej, vi har märkt det. Hade ni varit framfusig hade ni aldrig rymt fältet efter pinsamheten vid balen och ännu mindre vinnlagt er om att gottgöra den obefintliga skadan. Ännu mindre hade ni bjudit upp Edith till dans. Ni märkte inte hennes kryckor för att ni bara såg henne. En framfusig kavaljer på jakt efter vackra damer hade helt nonchalerat Edith vare sig han märkt kryckorna eller inte.
Albert Varför hade han nonchalerat henne?
Ilona För att hon är Edith. (*stapplande kryckors ankomst börjar höras*) Jag hör henne komma.
(*En dörr öppnas, och Edith stapplar in med jämmerligt hårt stötande kryckor, hjälpt av en betjänt. Albert reser sig genast och väntar tills Edith kommit till rätta.*)
Edith Ni anar inte hur mycket ni glädde mig med er generösa rosenbukett. Jag var så orolig för att ni var ond eller besviken på mig.
Albert Jag var minst lika förkrossad över min oförlåtliga blunder mot er.

Edith Men ni kunde ju inte veta! Det var inte ert fel. Det var inte ens Rudolfs fel, för varför skulle han skvallra om min lamhet? Er största komplimang var att över huvud taget märka mig.

Albert Jag höll på att glömma bort er, men så kom jag på att jag ju inte dansat med husets dotter, jag skämdes för min oartighet, och så lyckades jag bara förvärra den...

Ilona Dricker ni te eller kaffe?

Albert Det är vilket som. Båda går bra.

Ilona Men vilket föredrar ni?

Albert Om jag nödvändigt måste välja blir det väl kaffe.

Ilona Bra. Jag är strax tillbaka. (*lämnar hastigt sällskapet*)

Edith (*ser att Albert blir orolig*) Hon är strax tillbaka. Hon skall bara hämta far. Han ville gärna träffa er och försäkra er han också om bagatellincidentens obetydlighet, som ni med era rosor gjorde till en välsignelse.

Albert En annan sak som gjorde att jag kände att jag måste dansa med er var, att ni såg så väldigt danslysten ut, som om ni längtade it på golvet.

Edith Men det gjorde jag! Ni såg alldeles rätt, och reagerade alldeles sunt! Ni hade inte kunnat tolka mig bättre. Jag längtade ut på dansgolvet, som jag gjort ända sedan 'det där' hände, och det är därför vi ger så många baler. Far vill att jag skall vara lycklig, och jag är aldrig lyckligare än när jag får njuta av att folk dansar. Jag älskade att dansa och ville helst av allt bli balettdansös. Jag brukade alltid vara i farten och vara med på alla tillställningar, särskilt om de inbjöd till dans, och när jag nu bara får sitta passiv som en panelhöna är det nästan en ännu större glädje att få njuta av att se andra dansa än att få dansa själv. Jag brukade identifiera mig med Anna Pavlova i 'den döende svanen', men det får ni inte säga, att jag har sagt, till de andra. Det får vara en hemlighet oss emellan. Se, där kommer min kusin tillbaka med far.

Kekesfalva Vi uppskattar mycket att ni ville besvara min dotters inbjudan med att hedra oss med ett besök. Ni anar inte hur mycket gott det gör henne.

Albert Jag kan tänka mig det, men en inbjudan hit hade varit omöjlig att inte acceptera.

Kekesfalva Men ni har ju ert militärliv med dess disciplin.

Albert Men ert sagoslott med dess skönhet och rika kultur, och er dotter som dess fagraste blomma, får man ju inte bara missa att ägna sin uppvaktning, om man en gång ges chansen.

Ilona Akta er, löjtnanten. Edith är inte van vid smicker.

Albert Det är inte smicker. Det är min uppriktiga känsla inför upplevelsen av miljön och stämningen här.

Edith Tvärtom, Ilona, jag är bortskämd av smicker. Alla smickrar mig oavbrutet med att bara passa upp mig hela tiden, men jag är ju sådan. Men löjtnanten har faktiskt sett något annat här än bara en patient att tycka synd om, och han har inte kommit hit för att smickra mig utan för att insupa något

av allt det goda som vi trots allt faktiskt kan erbjuda, inte minst genom våra baler och vår fina danssalong.

(Det ringer en klocka.)

Edith (irriterat) Nu är han här igen, den eländige fysioterapeuten!

Kekesfalva (förklarande) Han kommer hit regelbundet för att bearbeta Ediths muskulatur och benfunktioner.

Edith Han bara tråkar ut mig. Det är samma övningar varje gång, sträcka och tämja, sträcka och tämja, och det är så tjatigt!

Albert Jag hoppas dock det ger resultat.

Kekesfalva Tyvärr går det alltför långsamt för Ediths tålmod.

(Betjänten Hans kommer och hjälper Edith upp på kryckorna igen under olidligt plågsamma kraftansträngningar.)

Försök visa honom litet samarbetsvilja, Edith. Han vill ju faktiskt och tror verkligen att du en gång skall kunna gå själv igen utan kryckor.

Edith Nej, far, han kommer bara hit för att inge mig falska förhoppningar och försöka få mig att inte ge upp, men något resultat har hans metoder aldrig lett till. Han bara tar betalt för att hålla mig upptagen. *(stapplar ut med Hans hjälp)*

Albert Tror ni verkligen det finns hopp?

Kekesfalva Naturligtvis finns det hopp, det är det sista som sviker människan, så länge det finns liv finns det hopp, men Edith umgås lika mycket med döden som med livet. Hon känner hela tiden döden i sina ben, men samtidigt är det hennes utmaning, den ständiga smärtan får henne att leva intensivare än oss andra, den sporrar henne till en sorts konstant extatisk livsupplevelse, och därför ser hon också människorna på ett annat sätt än vi vanliga dödliga, hon ser våra svagheter bättre än vi själva, men samtidigt ser hon också förtjänster och kvaliteter som vi andra inte ser. Bara för att hennes öde berövat henne all möjlighet till kärlek, så älskar hon bara desto mera innerligt.

Albert Jag tror jag förstår.

Kekesfalva Ni måste komma tillbaka hit och besöka oss fler gånger. Jag kan se att det har gjort Edith mycket gott.

Albert Naturligtvis är jag tacksam för er gästfrihet.

Kekesfalva Det är inte bara gästfrihet. Hon kan behöva alternativa läkare mot bara en som plågar henne med fysiska övningar. Här är Ilona. Hon kan följa er ut. Tack än en gång, min vän. *(trycker hans hand eftertryckligt med rörelse och värme, går sedan när Ilona kommer)*

Ilona Jag hoppas ni inte blivit chockad av Ediths tillstånd.

Albert Det måste skära vem som helst in i hjärtat.

Ilona Ja, särskilt när de inte upplevt det förut. Vi är tyvärr vana vid hennes problem, som får utstå hennes utbrott och irritation, nervositet och otålighet varje dag, så vi är tyvärr ganska avtrubbade, eller som morbror

Lajos, helt enkelt trötta, men jag hoppas ni inte upplever det som känslolöst eller kallsinnigt från vår sida.

Albert Jag tror jag kan förstå er. Men ni som är så ung och frisk och fräsch med hela livet framför er, varför stannar ni kvar här som i ett fängelse för att sköta en patient som kräver ständig tillsyn? Betraktar ni er som outhärlig för henne?

Ilona Morbror Lajos har övertalat mig att stanna kvar tills hon blir bättre. Det finns ju hopp. Hennes sjukgymnastik gör henne gott, och hennes doktor hävdar övertygande att behandlingen skall ge resultat med tiden. Vi måste bara vara tålmodiga.

Albert Själv är hon det inte.

Ilona Nej, hon upplever det som ett extra plågeri som bara är till för att irritera, och hon blir ju inte bättre på det sättet.

Albert Vad säger doktorn?

Ilona Han tjarar insisterande ständigt om att det måste bli bättre.

Albert Då det inte kan bli sämre?

Ilona Ungefär så.

Albert Jag borde få träffa honom för att få veta kalla fakta i saken.

Ilona Ni kommer väl tillbaka i så fall och rapporterar?

Albert Åtminstone för er.

Ilona Tack, Albert. Jag lämnar er här. Betrakta er som en vän i huset, som kan gå och komma när ni vill.

Albert Tack. (*bjuder hövligt avsked. Ilona ser efter honom.*)

Ilona Han vet inte vad han gett sig in på, men det vet ingen av oss, och allra minst Edith.

Akt II scen 1. Caf et, där officerarna underhåller sig.

Ferencz Hur har det gått för vår v n Albert, sedan du lurade in honom i trollkarlens borg? Kommer vi alls att få se honom mera?

Joszeff Han verkar vara bergtagen. Han umgås ju inte med oss längre utan håller bara till i det där slottet, dit du lurade honom.

Miklos Han har väl blivit för fin för oss. Har ni lagt märke till vad han har lagt sig till med? Han g r med blankskinnst vlar, vita handskar och röker Upmancigarrer.

Ferencz Han har kommit i smöret. Då känner han inte oss längre. Vi har sjunkit under hans nivå.

Rudolf Det tror jag inte. Han sköter fortfarande sina plikter.

Ferencz Ja, men inte mer än så. Allt annat missköter han vad oss anbelangar. Han dyker upp till t n stg ring i sista minuten och försvinner direkt när den  r över, och sedan  r han borta tills det gäller att stiga till h st igen.

Miklos Men h r  r han ju! Albert, har du varit ute och pissat?

Joszef Vi trodde du hade glömt bort oss. Vi existerar fortfarande, om du minns.

Ferencz Vad har du nu blivit bortskämd med där uppe hos brackorna i slottet? Mera tårta och champagne?

Albert Jag har varit upptagen. Det är allt. Det finns andra plikter än de militäriska.

Miklos Som att uppvakta ensamma knapadelsdamer?

Albert De är inte ens adliga. Förklara för dem, Rudolf, om du inte redan har gjort det.

Rudolf Damerna i fråga är den helt invalidiserade Edith och hennes kusin, som tar hand om henne, och det har visat sig att Albert har haft ett så gott inflytande och god inverkan på Ediths ständigt kritiska tillstånd, att han ständigt trugas till att komma tillbaka, inte minst av patientens hårt prövade far, och Albert är för god för att kunna tacka nej.

Ferencz Och vad väntar du dig att vinna på detta? De är stormrika. Baron von Kekesfalva är rikast i länet. Vill han gifta bort dig med sin vanföra dotter?

Rudolf Nu går ni för långt. Jag lockade Albert dit för en bal, för jag tyckte han behövde någon omväxling. Han lät sig luras dit utan några som helst egna avsikter, och han har accepterat fortsatta inbjudningar dit utan någon som helst beräkning. Fadern har bara varit tacksam för hans besök och aldrig försökt något, ännu mindre damerna.

Miklos Men Ilona är ju en fräsch liten tös och hur frisk som helst. Varför accepterar hon att kasta bort sin ungdom och sitt liv på en handikappad och hjälplös kusin, som ständigt kräver vård?

Albert Det frågade jag henne själv. Fadern har lovat henne en anseelig hemgift om hon fortsätter att ställa upp för Edith tills hon blir frisk.

Ferencz Men kan hon bli frisk? Är det inte ett hopplöst fall? Så länge jag minns har man daltat med henne och tyckt synd om henne och skaffat henne nya kryckor, när hon hela tiden ramlar med de gamla, vilket hon alltid skyller på kryckorna.

Miklos Ilona är alltså köpt av baronen. Är inte du det också, med alla de presenter du får, de finaste glacéhandskar, blankskinnsstövlar och de absolut finaste cigarrerna?

Joszef Vad är det senaste du har fått?

Albert (tar fram ett cigarettetu) Bara ett enkelt cigarettetu.

Miklos Enkelt, säger du? Det är ju förgyllt!

Albert Det är väl de flesta cigarettetu. (*visar sitt etu, som vandrar runt*)

Ferencz (granskar det) Det här är inte bara förgyllt. Min vän, du är i fara. Det här är äkta guld. (*visar det för Miklos*)

Miklos Du har rätt, Ferencz. Det här är solitt guld och värt nästan en tusenlapp.

Albert De har då verkligen skämt bort mig.

Ferencz Det här är allvarligt, Albert. De håller på att köpa dig. Du håller på att bli bergtagen. En dag slipper du inte ut ur slottet mera.

Albert Men jag kan ju inte bara ignorera deras gästvänlighet. Och jag känner att jag gör nytta där, mera nytta än på regementet, vilket gör mig gott. Och jag missköter inte mina plikter. Tvärtom. Jag berikar dem med att utöka dem.

Rudolf Ta det med ro, Albert. Vi bara skämtar litet med dig. Naturligtvis skall du fortsätta uppvakta det svåra rullstolsfallet, om både du och de menar att du gör nytta där, och du själv mår bra av det. Och du har ju faktiskt inte glömt oss.

Joszef Huvudsaken är att du kom tillbaka, och det måste du alltid göra. Nu föreslår jag en skål för vår bergtagne vän.

Miklos Så ska det låta! Jag tror vi alla är överens om den slutsatsen. (*knäpper åt värden*) En omgång tokajer åt oss alla.

Albert Och sedan hoppas jag på ett parti tarok.

Ferencz Inför stängningsdags? Varför inte?

Rudolf Natten har bara börjat.

Ferencz Skål för alla vackra kvinnor, i vilket tillstånd de än är!

Albert Skål! (*De skålar alla och börjar spela.*)

Scen 2. Slottsterassen.

(Edith sitter sovande i en bekväm rullstol med en filt över benen, när Albert kommer upp, insläppt av tjänaren Hans, som väglett honom.)

Hans Detta är hennes älsklingsställe. Hon tar sig alltid hit när vädret är gynnsamt. Tidigare var det ett tornrum, det var hennes favorittillhåll redan då, men när hon blev sjuk kunde hon inte längre bestiga trapporna. Baronen lät då riva tornrummet och göra om det till en terrass och installera en hiss, så att hon kunde ta sig hit ändå. Sedan dess är det hennes personliga och privata örnäste. (*drar sig tillbaka*)

Edith (*vaknar småningom, när Albert kommer närmare*) Så dumt av mig, att slumra bort så där! Ni får ursäkta mig, jag visste inte att ni var återkommen, men ibland är dagdrömmar ljuvligare än nattdrömmar. På dagen av någon anledning kan man aldrig drömma mardrömmar, medan så ljuvliga dagdrömmar som man ibland kan förlora sig i på dagen sällan kommer om natten.

Albert Det gläder mig att ni drömde så angenämt.

Edith Det är sällan jag gör det, men ibland så kommer det stunder då man i drömmarnas slummer fullkomligt lyckas komma bort från alla sorger och plågor som hör det jordiska livet till, och då drömmer man om en annan bättre verklighet, som då tycks verkligare än den timliga. Har ni erfårit samma sak?

Albert Tyvärr inte.

Edith   Då har ni missat något. Men vi saknade er igår. Ni har lyckats vänja oss vid att ni kommer till eftermiddagsteet varje dag, och så plötsligt en dag kommer ni inte, varför vi blev oroliga.

Albert   Var det därför plötsligt Ilona dök upp?

Edith   Jag skickade henne för att ta reda på om något hänt er. Hon fann er sittande på kaféet med era kamrater vid ett parti tarok. Ni förklarade för henne att ni fått förhinder, någon häst och allt möjligt, men hon förstod genast att ni bara ljög och att ni av någon anledning helt enkelt inte behagade komma och det utan att varna eller förklara er. Min vän, ni får inte vara så oärlig. Om det är något jag inte kan tåla så är det förställning. Det har jag fått utstå hela livet ända sedan jag blev sjuk, folk som tyckte synd om mig, beklagade mig, ömkade mig och skämde bort mig, som den där doktorn som hela tiden påstår att jag skall bli bra fastän jag aldrig blir det, han är värst av alla...

Albert   Men han om någon borde väl veta sanningen om ert tillstånd?

Edith   Varför säger han den då inte? Varför hymlar han och hycklar han som alla andra, i tron att försöket att invaggandet av mig i någon sorts trygghet och illusion om att allt skall bli bra fastän det aldrig blir det, skulle göra mig gott och lindra mina plågor medan det i själva verket bara gör tvärtom! Jag tål inte hyckleri! Lova att aldrig mera ljuga för mig!

Albert   Jag lovar.

Edith   Ursäkta mitt utbrott, men jag hoppas det inte skall behöva upprepa sig. Här kommer nu min far. Han ser ut som om han ville tala med er. Glöm mig. Jag åker ner igen, så får han säga allt vad han har på hjärtat utan att ta någon hänsyn till mig. *(rullar bort, medan fadern kommer in)*

Kekesfalva   Det gläder mig, Edith, att du fått ännu en varm och vacker dag att kunna njuta av här uppe.

Edith   Det är mest utsikten jag njuter av. Man kan ju här nästan blicka ut över hela Ungern. Ju högre upp man kommer, desto friskare är luften, desto friare blir man, och desto bättre distans får man till verkligheten. Men jag är klar här nu. Jag hoppas få se mera av er sedan, löjtnanten, om ni inte skolkar fler gånger.

Albert   Jag skall försöka låta bli. *(Edith rullar bort.)*

Kekesfalva   Jag byggde denna terrass för henne, då jag visste vilken glädje denna utsikt alltid gav henne. Här var ett tornrum tidigare, men det blev otillgängligt för henne genom hennes sjukdom.

Albert   Er tjänare berättade just hela sammanhanget för mig. Men hur blev hon sjuk egentligen? Hennes sprudlande psykiska hälsa rimmar dåligt med hennes lamhet, som verkar sakna all logisk grund.

Kekesfalva   Precis så är det.

Albert   Men vad säger hennes läkare?

Kekesfalva   Det var just det jag ville tala med er om. Problemet är att han säger ingenting. Han om någon måste veta något, men han vill aldrig säga

vad han vet. Jag har försökt pumpa honom i årtal utan resultat. Men ni kanske kunde få veta något närmare. Denna ständiga ovisshet är det värsta av allt, Edith själv kan inte tåla hans tråkiga monotona metoder som aldrig ger mer än minimala resultat, om dock det faktiskt har blivit bättre med åren... Från början var hon helt och hållet lam i hela kroppen och kunde inte ens lyfta sig ur sängen.

Albert Nu tycks det bara vara benen som inte håller.

Kekesfalva Ja, det är bara benen kvar. Den gode doktor Condor arbetar tröget och troget med sin otåliga patient outtröttligen med gymnastik och andra metodiska övningar, som han uppriktigt verkar tro på och som alltid verkar ge något resultat, men han vill aldrig ge något specifikt utlåtande om sjukdomen och hennes utsikter. Det håller oss i en ständig spänning som bara blir värre hela tiden.

Albert Och Edith.

Kekesfalva Ja. Det blir mer och mer outhärdligt för henne. Därför har ni kommit in i vårt liv som något av en frisk fläkt och befrielse, som har gjort Edith oändligt mycket gott och faktiskt mera gott än doktor Condors monotona övningar i årtal. Därför blev vi oroliga när ni inte dök upp igår som ni annars brukar, men jag hoppas ni inte känner er avskräckt av situationen.

Albert Tvärtom. Det bereder mig en viss tillfredsställelse att jag faktiskt gör nytta och att någon behöver mig.

Kekesfalva Det gläder mig. Kom, min vän. Nu måste ni få er något till livs. Vår gode doktor Condor sitter faktiskt just nu i köket och har blivit utfordrad med en ordentlig middag efter dagens övningar med Edith. Han borde vara färdig nu och redo att bege sig hem, och här ser jag ett utmärkt tillfälle för er. Ni skulle kunna följa honom på vägen och samtidigt försöka få ut något mera om hennes reella utsikter. Tror ni att ni skulle kunna göra mig den tjänsten, att utforska vad han verkligen vet?

Albert Naturligtvis skall jag gärna göra allt vad jag kan i den vägen.

Kekesfalva Det gläder mig. Ni kommer inte att ångra er. Han är en mycket pålitlig läkare som gör allt för sina patienter. Ni anar inte vad han gjorde för en särskild patient.

Albert Vad gjorde han?

Kekesfalva Hon hotades av blindhet, och han lovade att försöka åtgärda saken. När hon ändå blev blind tog han ansvar för saken och gifte sig med henne, fastän hon var sju år äldre. Kan ni tänka er! Och han var en ung man på den tiden, nybliven läkare, och gifte sig med en sju år äldre kvinna som var blind, det sista han hade behövt göra, men han kände ansvar för en patient och ansåg sig ha plikten att gottgöra att han inte kunnat uppfylla sitt ord. Men han väntar på oss. Kom! *(lägger faderligt armen om honom, och de går ut tillsammans.)*

Scen 3.

*Doktor Condor och Albert kommer in på caféet,
doktorn bjuder genast Albert på ett glas vin.*

- Condor* Min vän, vet ni vad ni har gett er in på?
- Albert* Det är det jag inte vet. Därför hade jag hoppats att ni kunde upplysa mig.
- Condor* Om vad?
- Albert* Om allt.
- Condor* Vad vill ni börja med?
- Albert* Ni vet allt om den familjen. Jag vet ingenting. För mig är de som en främmande mystisk värld som inte hör denna tiden till, och fastän jag vet att baron von Kekesfalva egentligen inte är någon genuin aristokrat så ger ändå hela stället och familjen ett överväldigande övertygande intryck om uråldrig aristokrati med de ädlaste tänkbara anor sedan urminnes tider.
- Condor* Det är en illusion. Baronerna kom över slottet och sina oändliga ägor genom en slump. Han råkade ut för ett enastående tillfälle och lyckades gripa det i flykten.
- Albert* Vad var han innan?
- Condor* En judepojke från gränden. Han kallades Lämmel Kanitz. Han började från ingenting, springschas, tidningspojke, varubud, men var klipsk nog att fatta kvickt och lära sig vad som helst, och hur ödmjukt och obemärkt han än levde lyckades han långsamt men säkert bygga upp en egen affärsrörelse, tills han genom att åhöra en konversation på ett tåg fick nys om en möjlighet, tog vara på den och kapade hem en otrolig vinst. Han lyckades köpa slottet och dess ägor för en fjärdedel av vad bara slottet var värt. Man kan säga att han gjorde sin lycka. Titeln följde med slottet. Ja, han är bara en enkel rännstensjude ursprungligen, ingenting annat, men han har tagit väl vara på slottets anor och samlingar, han kände till dessa när han hörde om att det var till salu och hade egentligen som enda avsikt att rädda vissa föremål därifrån, men så fick han chansen att köpa rubbet. I ett slag blev han länets rikaste och högst uppsatta person och respekterad av alla som högadlig. Det är mycket paradoxalt. Han hade vunnit paradiset för sig, men paradiset hotas nu av undergång.
- Albert* Ni menar dotterns sjukdom?
- Condor* Det är ingen sjukdom. Hon är inte sjuk. Det är ett tillstånd, och det förändras inte, hon förblir sig själv ändå och blir varken bättre eller sämre, men det svåra allvarsmomentet är hur vår vän Lajos von Kekesfalva plågar sig själv med hennes sjukdom och även andra. Ni anar inte hur han ansätter mig. Han vet att jag är fullt upptagen av även andra patienter, men ändå ringer han mig stup i kvarten och vill veta mera detaljer om sin dotters tillstånd, som om han vägrade acceptera att hennes tillstånd var statiskt.
- Albert* Hon är själv lika otålig.

Condor Men fadern är värre. Hon plågar inte sig själv. Hon plågar bara sin omgivning och framför allt sin far, som plågar ihjäl sig själv för hennes skull. Har ni inte sett hur trött och gammal han ser ut? Han är utsliten, han har påsar under ögonen, han blev gråhårig alltför tidigt och är nu redan nästan vit, han går alltmera böjd och sover dåligt, då han ständigt lyssnar efter sin dotters varningssignaler, om hon behöver något – det finns klockor över hela slottet, så att hon kan tillkalla hjälp omedelbart om hon skulle behöva något var hon än är, och hon drar sig inte för att väcka vem som helst mitt i natten. Hon behöver ju till och med hjälp med att gå på toaletten.

Albert Menar ni att hennes tillstånd är hopplöst?

Condor Det har jag inte sagt. Det har ändå skett förbättringar genom mina metoder, och eftersom de har gett något resultat är det bara att fortsätta med dem. Sjukgymnastik är alltid mera effektivt än alla världens mediciner. Men vad som är ännu effektivare är andlig stimulans. Den har ni gett henne, vilket gjort mig även orolig för er.

Albert Menar ni att jag löper någon fara?

Condor Inte ännu. Det är uppenbart att ni blivit regelbunden gäst hos familjen av enbart osjälviska skäl, men medlidande kan gå för långt. Man kan själv bli offer för sin egen självuppoffring.

Albert Jag har försökt trappa ner på mitt frekventerande.

Condor Och för det förlåter hon er aldrig. (*Doktorn ler.*) Ta henne inte för mycket på allvar. Jag tror ännu vi kan knäcka nöten med hennes hysteriska tillstånd, som är en gåta då det inte är medicinskt. Ni får gärna hjälpa oss söka efter trollformeln. Skål, min vän. Vi är ju nästan kolleger. (*De skålar.*)

Albert Så ni menar att det finns hopp?

Condor Naturligtvis finns det hopp. Hopp finns det alltid. Det är det sista som människan släpper. Och naturligtvis måste det finnas. Det är en nödvändighet. Vad hade vi om inte hoppet fanns? Hopplöshet. Men man kan inte acceptera hopplöshet. Det är mot naturen. Hela naturen och allt liv reagerar omedelbart mot absurditeten i ett sådant begrepp. Om någonting är omöjligt, så är det hopplöshet. Det enda som kan försvara och urskulda hopplöshet är självmord, och medge, att något sämre argument kan inte finnas.

Albert Men låt oss resonera praktiskt. Om det finns hopp, så måste det också finnas en praktisk möjlighet.

Condor Naturligtvis. Läkarvetenskapen är ingen dumhet. Den utvecklas hela tiden, det görs nya upptäckter hela tiden, man trodde sockersjuka var obotligt, men så plötsligt har man kommit på hur man skall bota den. Det finns inga obotliga sjukdomar. Att Ediths tillstånd är oförändrat sedan mina första avgörande framsteg med henne för fem år sedan betyder minst av allt att hennes tillstånd är obotligt. Tvärtom. Det gäller bara att finna kunskapen, att göra upptäckten, att envist vägra att ge upp. För någon tid sedan läste jag i en fransk läkartidskrift om ett fall liknande Ediths. Mannen hade legat lam i

två år utan att kunna röra en lem, men under fyra månader lyckades en professor Viennot genom sina terapier komma så långt, att hans patient ogenerat kunde gå upp och ner för fem trappor. Han kom alltså längre på fyra månader än jag har kommit på fem år med Edith! Och det är ett liknande fall! Jag känner inte till detaljerna, men jag har skrivit till professorn och bett honom om detaljer. Så naturligtvis finns det utsikter. Vetenskapen går alltid ensidigt framåt. Det är bara religionen och vidskepelsen som alltid går bakåt.

Albert Tack, doktor Condor. Det har varit mycket upplysande. Framför allt har det stärkt mig, att ni bekräftat att jag gör nytta hos familjen. Då kan jag fortsätta med det.

Condor Det gör ni rätt i. Det säger jag alltid till alla jag möter som håller på med någonting gott: Fortsätt med det. (*Åskan börjar gå, blixtnad och donrar på avstånd, som kommer närmare.*) Det är tydligen oväder i görningen. Då måste jag verkligen gå. Det är sent, och jag vill inte komma hem våt med risk för någon fatal förkylning. På återseende, lötnant Hofmiller. Vi ses väl igen. Antagligen hos familjen. (*tömmar sitt glas, och går hastigt.*)

(*Albert sitter ensam kvar med sitt, medan ovädret brakar löst. Regnet börjar skvala med tunga droppar. Då inträder plötsligt Kekesfalva.*)

Albert (reser sig genast) Baron von Kekesfalva! Vad gör ni här? Ni var ju uttröttad! Ni skulle ju gå och lägga er!

Kekesfalva (kommer fram, drypande våt, bedjande) Säg mig bara, vad sade han?

Albert Ni menar inte att ni stått där ute i tre timmar och väntat på att vi skulle bli klara?

Kekesfalva Han måste ha berättat något viktigt.

Albert Men slå er ner, för Guds skull! (*De sätter sig, och han slår upp vin åt honom.*) Ni har ju riskerat livet för att komma hit, och sedan bara stå och vänta!

Kekesfalva Det måste ha varit värt det. Berätta nu.

Albert (tänker efter, vill inte göra den gamle mannen besviken) Han berättade verkligen om ett fall av lamhet som på bara fyra månader blivit helt botat.

Kekesfalva (lyser upp) Säger ni det?

Albert Men han har inga detaljer ännu. Han väntar på besked.

Kekesfalva Men det är en metod som har fungerat?

Albert Ja, den tycks ha fungerat. Vi vet bara ännu inte hur.

Kekesfalva Men det är det enda viktiga, då har vi något att leva för, då kan Edith fortsätta se någon mening med att uthärda sina hemska plågor.

Albert (orolig) Gör hon inte det annars?

Kekesfalva Hon är allt för mig, min enda dotter, och allt jag har kvar av min älskliga hustru. Hon är så rar, så begåvad, så intelligent, så skärpt och så änglalik. Och så skulle hon drabbas av förlamning, hon, som red och dansade mest entusiastiskt och bäst av alla! Men då finns det hopp.

Albert Vad är ni så rädd för?

Kekesfalva Det finns ett ställe uppe på takterrassen där det är väldigt lätt att ta steget utanför och låta sig störta ned. Det har hon ofta hotat med att göra, när hon varit som mest förtvivlad. Om hon skulle ta livet av sig, då skulle jag dö också, och utan att behöva ta livet av mig. Doktorn har väl berättat om mitt hjärtbesvär?

Albert Han är mycket orolig för er hälsa, och nu är jag det också mer än någonsin. Ni måste omedelbart hem. Ni har väl bilen i närheten?

Kekesfalva Ja, den står där och väntar.

Albert Vi har inte ett ögonblick att förlora. Kom! (*reser sig, tvingar upp Kekesfalva, öppnar ett paraply och vill få med sig honom ut.*)

Kekesfalva Men ni anar inte hur tacksam jag är för ert undergörande besked.

Albert Det var inte jag. Det var doktorn. Kom! (*tvingar med sig honom ut under paraplyet*)

Akt III scen 1. Samma café, som nu har intagits av kadetterna.

Miklos Är han helt förlorad?

Joszef Det verkar så. Han blir bara mera bergtagen hela tiden.

Ferencz Fortsätter det så här, så kommer han en dag aldrig ut därifrån mera.

Rudolf Så länge det finns liv finns det hopp.

Ferencz Ursäkta mig, Rudolf, men hans fall verkar bara bli mera hopplöst hela tiden.

Joszef Ändå handlar det inte om kärlek. Ett fall av olycklig kärlek kan minsann vara hopplöst, men det här är värre.

Rudolf Vad menar du?

Joszef Ett hopplöst fall av olycklig kärlek har åtminstone kärleken till tröst, men i det här fallet saknas kärleken.

Rudolf Hur vet du det?

Joszef Det är väl ganska självklart. Ingen grann kavallerist vid 25 års ålder går och kärar ner sig i en rullstolspatient, hur ung och förtjusande hon än må vara. Ingen relation kan vara mera dödfödd.

Miklos Här har vi honom.

Ferencz Som på beställning. Men han ser medtagen ut.

Miklos (till Albert, som kommer in slokörad) Hur är det, Albert?

Ferencz (skämtsamt) Har du blivit bräddad?

Albert (faller ner vid ett bord) Jag behöver en drink.

Ferencz Ja, du ser sådan ut. (*Alla hjälper till med att förse honom. Han tömmer hela glaset genast.*)

Miklos Vad har hänt?

Albert (med tom blick) Jag är förlorad.

Ferencz Har du blivit utkastad?

Albert Nej, det är värre än så. Jag har bedragit henne.
(Vännerna utbyter klenetrogna förbryllade blickar.)

Joszef Det där får du förklara närmare. Man inleder inte ett förhållande med en rullstolspatient, och ännu mindre bedrar man henne.

Albert Det är inte det det handlar om. Det är mycket värre.

Alla (fyller på hans glas) Berätta!

Albert (dricker och sväljer) Jag hade ett samtal med hennes läkare. Hennes far bad mig uttryckligen pumpa honom om detaljer i flickans tillstånd. Doktorn undslapp sig vad han hade läst om ett parallellfall som med en ny metod efter bara fyra månader kunde springa i trappor igen. Hennes far fick tag på mig och tvingade mig att berätta om detta. Genast blev han lycksalig, ilade hem och berättade för hela familjen att en ny metod kunde göra hans dotter frisk. Lyckligast blev dottern. Hon strålade upp, följde med ut på en utflykt för första gången på årtal och ser långtansfullt fram mot den nya behandlingsmetoden. Jag har bedragit henne! *(gömmar förtviolet ansiktet i händerna. Vännerna ser på varandra.)*

Rudolf Dumheter, Albert. *(tröstar honom)* Du har bara gjort en ny gaffe. Utan avsikt har du orsakat ett missförstånd.

Albert Men nu har doktorn fått veta om det falska lycksaliga tillståndet i slottet, blivit alarmerad och vill nu träffa mig för att kräva räkenskap av mig.

Rudolf Det går över, Albert. Vilken flicka som helst, och även de allra friskaste, kan bli överrusiga av förtjusning över den minsta komplimang av en grann kavallerist som du. Det är bara naturligt.

Albert Men hur ska hon ta det när hon får veta att det än så länge inte finns det minsta belägg för att historien är sann, ännu mindre att behandlingen är pålitlig?

Ferencz Hon tar väl bara till lipen då, som alla stackars flickor.

Albert Hon är inte som alla stackars flickor. Hon är känsligare och intensivare och mera sårbar i sin bräcklighet än alla andra. *(Vännerna ser på varandra.)*

Ferencz (menande, till de andra) Det här är allvarligt.

Joszef Ja. Han tycks ändå vara kär i henne.

Miklos Nej. Det är mer än kärlek. Det är medlidande.

Rudolf Ta dig samman, kamrat. Var inte rädd för samtalet med doktorn. Han har erfarenhet. Han kan säkert lotsa er ut ur situationen.

Albert Annars är jag förlorad.

Joszef Det ordnar sig nog. *(De fyller på hans glas, och snart får de honom med i ett kortspel igen.)*

(Efter en stund: Doktor Condor gör entré.)

Ferencz Här är visst din doktor.

Albert Ni får ursäkta mig.

Miklos Han ser mera bestämd än bister ut.

Joszef Kom, kamrater. Han ser ut som om han ville tala allvar med Albert i enrum.

(De fattar alla galoppen, reser sig och lämnat fältet fritt åt doktorn och Albert.)

Condor Fina vänner du har. De fattar genast situationens allvar.

Albert Jag förmodar att ni har kommit för att läxa upp mig. Det förtjänar jag. Ge mig en ordentlig uppsträckning.

Condor Min vän, du har bara råkat trampa i klaveret. Men du får ta konsekvenserna.

Albert Absolut. Det är jag beredd på.

Condor (slår sig ner mitt emot Albert, beställer vin, häller upp åt dem båda) Jag kommer just därifrån. Hela stället betar sig som om hon redan vore frisk, och det lilla barnet ser med entusiasm fram emot mirakelkuren som genast skall göra henne dansant igen. Jag förmodar att ni inte pratat mera bredvid munnen än jag själv gjorde inför er, men dessa stackars människor är så övermåttan känsliga, att de genast huvudlöst ger sig hän åt de mest förryckta överdrifter. Vi är båda lika skyldiga. Jag borde inte ha sagt något om den där kuren innan jag visste säkert besked, och ni borde inte ha gett efter för herr Kekesfalvas utpressningar om vad jag sagt. Men det är lätt att vara efterklok. Tyvärr är det omöjligt att förutse de värsta katastroferna. Vissa faror kan man se i förväg och gardera sig mot men aldrig de värsta.

Albert Är skadorna jag vållat oreparerbara?

Condor Inte helt, då ändå en del av hoppet återstår. Jag fick faktiskt svar från doktor Viennot, som bekräftade att hans metod fungerar och är medicinskt vederhäftig, men tyvärr är den inte applicerbar i Ediths fall. Doktor Viennots fall handlade om ryggmärgsskador av turberkulös natur. Det gör tyvärr inte Ediths fall, där själva det centrala nervsystemet har skadats.

Albert Menar ni att hennes fall ändå är hopplöst?

Condor Ni vet redan mitt kategoriska fördömande av en sådan slutsats. Men skadan ni har vållat, indirekt genom mig själv, och som vi måste ta ansvar för, är att hon dragit den förhastade slutsatsen att hon omedelbart kan bli helt frisk på nolltid och tar nu detta för givet och lever högt på den illusionen. Vi kan inte gottgöra den skadan på annat sätt än att omgående ta henne ur den villfarelsen. Ju senare det sker, desto större kan skadan bli.

Albert Men vem kan tilldela henne ett så brutalt förintande slag? Det faktum att hon helhjärtat omfattat denna möjlighet och illusion har faktiskt gjort henne bättre. Hon strålar som en sol, är gladare än någonsin så länge jag känt henne och vill plötsligt ut på utflykter, alltsammans friskhetstecken och föresatser som bara kan göra henne gott. Vi kan inte vara så grymma att vi tar henne ur en så välgörande illusion.

Condor Som jag sade, ju senare vi gör det, desto värre blir det. Jag är fackman med erfarenhet, löjtnant Hofmiller, ni är en fuskande amatör när det

gäller läkarvetenskap och psykologi, vilket bara kan försvaras genom att ni är så ung.

Albert Jag måste ändå insistera. Låt henne leva högt på illusionen åtminstone några dagar till, så länge den gör henne gott.

Condor Är ni beredd att ta ansvar för ett sådant bedrägeri?

Albert (efter någon tvekan) Ja.

Condor Utan att veta vad det kan leda till? Men jag förstår er. Ni känner även för hennes far, och därmed faller även hans fall på ert ansvar, då han delar samma ljusa blåa illusion och solar sig i det ljuva bedrägeriet, och jag förstår att ni känner ansvar även för honom. Nåväl, jag skall låta er få fortsätta hålla dem hängande i sin tillfälliga salighet, men ni måste hela tiden vara medveten om att jag övervakar er alla tre.

Albert Vad hände egentligen med hans hustru, Ediths mor?

Condor Det var hon som ärvde slottet efter sin matmor, som hämnades på hela sin släkt med att testamentera bort godset ur familjen. Hon ville inget hellre än att bli av med ett så övermäktigt ansvar och råkade då ut för Lämmel Kanitz, som kunde köpa alltsammans för en bråkdel av vad det var värt, men kanske för att bota sitt eget samvete för att ha lurat henne gifte han sig med henne, och det var ett lyckligt äktenskap, vilket Edith är det övertydliga vittnet om. Men stackars modern fick cancer och dog, och då blev Edith allt vad fadern hade kvar att leva för. När hon också helt plötsligt utan anledning blev förlamad blev det ett dråpslag som han aldrig hämtat sig från. Och nu ser jag mindre än någonsin någon möjlighet för någon av dem att ta sig ur det traumat.

Albert Men jag upplevde hans fru. Hon var med på vårbalen som blev mitt första besök hos dem. Jag såg honom tala med henne.

Condor (bestört) Vad säger ni?

Albert Jag ljuger inte. Det var så.

Condor (djupt betänksam. Efter en stund) Hon har varit död i tio år. Är ni säker på att det inte var någon annan?

Albert Vem annars skulle det ha kunnat vara?

Condor Kan ni beskriva henne?

Albert Mycket lik Edith, men mognare, mindre bräcklig och helt obruten till hälsan, i motsats till Edith.

Condor (djupt eftersinnande) Min vän, vid ert första besök i slottet Kekesfalva har ni alltså snubblat rakt in i dess största mysterium. Han var otröstlig efter hennes död och vägrade acceptera att hon var borta och fortsatte faktiskt umgås med henne i andanom, som om hon var kvar. Jag upplevde verkligen några gånger att han samtalande med henne i sina inbillningar, men jag avfärdade det som typiska utslag av extrem sorg. Vissa förluster är så svåra att de är omöjliga att komma över och överleva på annat sätt än genom att fortsätta ha dem kvar som inbillningar som om ingenting hänt. Jag känner flera sådana fall, som när romantiska djupt förälskade unga män råkat ut för

att bli bedragna av sina kärestor och då, hellre än att skjuta sig, fortsatt att ha kärleken kvar virtuellt, precis som i ett riktigt förhållande, som i ett slags forcerat materialiserat önsketänkande. I vår vän Kekesfalvas fall kan fenomenet ha gått honom ännu djupare till sinnes. Så ni såg henne faktiskt?

Albert Jag lovar. Jag blev nästan presenterad för henne. Hon verkade i allt som om hon var balens värdinna.

Condor Detta är det märkligaste jag någonsin hört. Skulle hon verkligen ha fortsatt manifesteras sig för honom efter sin död? Ingenting är ju omöjligt, och sådana fenomen är inte främmande för parapsykologin. Nu har ni gett mig mycket att tänka på.

Albert Tillbaka till min fråga. Får jag hålla Edith kvar i sina illusioner litet till?

Condor Ni har min tillåtelse, under förutsättning att ni är medveten om riskerna. Var bara försiktig. Det är ett minfält. Hon får inte snubbla.

Albert Ni är härmed utsedd till min övervakare. Jag ska hålla er noga underrättad med reguljära rapporter.

Condor Det går så länge det går. Ingen vet vad som händer sedan. Men jag ska ge er båda den fristen, att i väntan på mera detaljer om doktor Viennots framgångar, skall jag rekommendera att Edith reser bort, till exempel till en kurort i Schweiz, som Engadin. Det kommer bara att göra henne gott. Så får ni också en andningspaus. Ert regemente behöver väl er också.

Albert Tack, doktorn. Jag litar på ert omdöme, och är helt underställd ert kommando.

Condor Vi ska nog kunna samarbeta bra, med vårt gemensamma intresse, fastän ni är så ung och oerfaren. Men ni har sett mer än jag. Bli bara inte förvånad om ni får se henne igen.

Albert Jag ska försöka låta bli.

Condor Nu måste jag gå hem till min blinda hustru. Det ska bli intressant att höra vad hon kan mena om saken.

Albert Om ni inte har sett henne kanske hon har gjort det.

Condor Det är just den möjligheten jag är nyfiken på, som skulle kunna innebära en bekräftelse på er fantastiska iakttagelse. (*reser sig, bockar lätt och artigt och går. Albert blir ensam kvar men har litet kvar i flaskan.*)

Scen 2. Takterrassen.

Edith Det är alldeles som om jag hade fått nytt liv. Plötsligt vill jag leva igen, och det känns som en befrielse. Det är nästan som om jag skulle kunna börja dansa igen. Ilona, vad tror du? Tror du jag kan börja dansa och springa igen efter den nya behandlingen?

Ilona Vi kan bara hoppas, Edith.

Edith Men vad tror du? Tror du det är realistiskt, eller hänger jag mig bara åt önsketänkande?

Ilona Vi måste få veta mera först.

Edith Du menar att vi måste vänta och se. Det är vad doktor Condor alltid säger. Men jag är trött på detta evinnerliga väntande, som bara innebär en ständigt tilltagande oro och vända som bara blir värre hela tiden!

Ilona Jag tror jag hör hissen komma. Det kan bara vara vår löjtnant.

Edith Då kanske han kommer med närmare besked. Å, vad han betyder mycket för oss, den där löjtnanten, både för far och mig och oss alla! Utan honom skulle jag nästan ha gett upp mitt eget fall som hopplöst, men han gav mig hopp från början, som bara ständigt ökat sedan dess, särskilt nu genom de senaste underrättelserna.

Ilona Här kommer han. (*Albert kommer.*) Välkommen, löjtnant, och särskilt idag denna underbara dag.

Albert Ja, ni gör rätt i att ta vara på solskenet och värmen denna vårdag. Det gör säkert Edith mycket gott.

Edith Ännu mera gott hoppas jag era underrättelser kommer att göra mig.

Ilona Har ni träffat doktor Condor?

Albert Ja, jag har träffat honom i staden.

Edith Jag tror löjtnanten vill anförtro mig privat doktor Condors senaste besked, Ilona.

Ilona Jag måste ändå bege mig. Jag lämnar dig i trygga händers vård, Edith. (*försvinner*)

Edith Jag önskar hon inte hade sagt 'vård'. Jag avskyr det ordet. Ni ser väl inte er själv som min vårdare, löjtnanten?

Albert Inte alls.

Edith Nå, vad säger doktorn?

Albert Jag tror inte han har sagt någonting till mig som han inte redan sagt till er.

Edith Ni undviker frågan.

Albert Han väntar fortfarande på närmare besked.

Edith Och hur länge tänker han vänta? Tills jag blir gråhårig?

Albert Ni är bara aderton, Edith. Ni blir aldrig gråhårig.

Edith Nej, jag dör väl före det.

Albert Ni får inte tala om döden, Edith. Så länge det finns liv finns det hopp.

Edith Ja, det finns ju faktiskt hopp nu, men det skjuts upp hela tiden, som en morot, som åsnan runt brunnen hela tiden manas att vandra efter i ett evigt Sisyfosarbete. Jag är trött på det.

Albert Det kan ju ta veckor eller månader innan han får närmare besked och själv kan praktisera behandlingen. Ni gör helt rätt att resa bort så länge. Varje ombyte kommer att göra er gott.

Edith Men ni kommer väl och hälsar på oss i Engadin?

Albert Det är tyvärr uteslutet.

Edith Varför det?

Albert Jag har mina plikter.

Edith Undanflykter. Dumheter. Plikt är den bekvämes ursäkt för sin feighet.

Albert Ni förstår inte. Jag har bara 200 kronor i månaden, och för att få dem måste jag sköta min tjänstgöring.

Edith Säg som det är. Ni vill inte.

Albert Jag har inte råd. Bara resan dit skulle kosta 100 kronor.

Edith Vi skulle naturligtvis bjuda er. Ni skulle vara vår gäst.

Albert Men det kan jag inte acceptera.

Edith Varför inte det?

Albert Fröken Edith, även en fattig människa har rätt till någon stolthet. Jag kan inte acceptera allmosor.

Edith Ni vill inte besvära er för min skull. Om det är så, varför besöker ni oss då över huvud taget?

Albert Behöver ni fråga?

Edith Säg som det är. Ni tycker synd om mig.

Albert Det betyder mycket för er far att jag kommer hit och gör er sällskap.

Edith Och ni är för stolt för att acceptera allmosor, men kommer ändå hit för skänka mig ert sällskap som en vänlig allmosa. Har då inte jag som patient och krympling även rätt till integritet och stolthet? Hur tror ni det känns att vara så här hjälplös och hopplöst beroende av andras betjäning? Varför måste min förbannade handikappade invaliditet innebära att det är mera synd om mig än om alla andra? Är det inte synd om varje människa? Har inte varje människa sin egen tragedi och sin egen plåga? Varför skulle jag vara unik?

Albert Det har jag aldrig påstått.

Edith Men ni kommer hit för min skull och inte för Ilonas, som är kärnfrisk och borde vara hur attraktiv som helst för en grann riddare som ni, som om min invaliditet skulle höja min betydelse över hennes, men en sådan klassificering måste jag uppleva som kränkande i sin nedlåtenhet...

Albert Fröken Edith, nu låter ni er fantasi skena iväg med er och föra er vilse i förutfattade meningar. Aldrig någonsin hade jag en tanke på...

Edith Se här, min granne löjtnant. När far byggde om tornet till en utsiktsterass lämnade han oavsiktligt en möjlighet för mig till flykt ur min fångenskap. Här skulle jag mycket lätt kunna häva mig över muren och låta mig falla ner och krossas mot stengrunden nedanför. Det skulle vara en omedelbar befrielse från mitt lidande både för mig själv och alla som lider med mig. Det skulle befria er från ert medlidande, som ideligen drar er hit i ett slags masochistiskt självplågeri. Nej, förneka det inte, jag genomskådar er alla bättre än vad någon av er kan genomskåda mig. Jag ser igenom er, och ser hur ni lider av att jag lider.

Albert Ni får inte tala så, fröken Edith. Det är orättvist mot er familj.

Edith Sanningen gör mera ont ju sannare den är. Medge att jag talar sanning. Men oroa er inte. Jag tänker inte kasta mig ut. Doktorn har ju lovat mig den där nya behandlingen...

Albert Han har inte lovat något. Han har bara funnit att en behandling existerar som kanske skulle kunna hjälpa er bättre än alla behandlingar hittills.

Edith Det räcker för att jag skall ha tålmod att orka fortsätta leva litet till. Tro inte att jag inte är er tacksam, Albert. Ni är min bästa vän. Och jag vill inte kränka eller såra min familj med att säga dem sanningen så som jag sagt den till er. Att jag säger den till er är just för att ni inte hör till familjen, ni behöver inte hyckla och förställa er som alla här, ni behöver inte dalta med mig, utan ni är min enda neutrala vän. Jag hoppas ni inte tar illa upp. Jag vill att ni är lika uppriktig mot mig som jag försöker vara mot er.

Albert Er far känner till vad ni kallar er flyktmöjlighet, vilket bara gör honom extra orolig och mån om att jag fortsätter att regelbundet besöka er.

Edith Jag förstår. Ilona måste ha berättat det för honom. Hon är min enda andra förtrogna.

Albert Doktorn då?

Edith Doktorn är varken vän eller familj utan vetenskapsman och därför fullständigt saklig, men han har en hustru som är blind, som han gift sig med av rent medlidande för att han misslyckats med att kurerat hennes blindhet vilket han förband sig att göra. När han misslyckades tog han konsekvenserna i beundransvärd ordhållighet. Jag litar på honom, men han är inte min vän, och han bara tråkar ut mig och irriterar mig med sina enformiga och erbarmligt löjliga behandlingar, som aldrig ger något resultat. Om den nya behandlingen inte blir något bättre vet jag inte vad jag gör.

Albert Tålmod, Edith, envishet och uthållighet, och ni kommer att vinna allt.

Edith Tror ni verkligen det?

Albert Det måste vi hoppas på. Vi har inget annat val.

Edith Men jag orkar inte vänta längre. Jag växer fortfarande, och ju mer den här kroppen växer, desto mer växer jag fast i den, som i ett fängelse, som med sin plågsamma begränsning kramar livet ur mig och tvingar mig mer och mer in i en tvångströja av outhärdlighet! Om det inte blir bättre kan jag inte fortsätta så här!

Albert Alltså måste det bli bättre.

Edith Och det säger ni så lugnt, som om ni konstaterade förlusterna efter en förlorad strid.

Albert Ni får inte sluta kämpa. Det är det viktigaste av allt.

Edith Men om livet till slut inte ger mig något val? Om jag måste resignera och finna mig i att förbli en ofärdig människa, en handikappad krympling, en monstros parasit, vad återstår mig då annat än att hänge mig åt vad som helst som kan antingen frälsa mig från livet eller ge mig ett annat liv?

Albert Det finns bara ett liv, och det är det man är hänvisad till.
Edith Det är bara hoppet om den nya behandlingen som kan få mig att uthärda mitt eget liv. Utan er hade jag inte ens fått det hoppet. Då vore jag död nu. Det är bara ni som hållit mig kvar i livet. Ni har gett mig ett liv som jag inte hade innan.
Albert Minns ni er mor?
Edith Hur så?
Albert Hon dog ju i cancer, men det har inte hindrat er far från att fortsätta umgås med henne.
Edith Jag vet. Han pratar ibland med henne.
Albert Har ni sett henne?
Edith Nej. Doktorn avfärdar hans griller med att man blir sådan av för mycket sorg.
Albert Vart jag vill komma är, att det finns alltid en verklighet utöver verkligheten, det finns alltid ett liv utöver allt som begränsar det.
Edith Ni är då mitt livs enda tröst. Vad skulle jag ta mig till utan er? Risker är att jag börjar tycka för mycket om er och bli kär i er. Det är jag kanske redan. Det är bäst ni aktar er för mig. Vi får nog lämna det här stället nu, innan jag flippar ut. Ni får köra ut mig i min rullstol. Jag tror de väntar med te där nere.
(Albert tar varligt hand om henne i rullstolen och kör ut henne.)

Akt IV scen 1. Kaféet. Ulanerna församlade.

Ferencz Han räddade mitt liv en gång med att rädda min svåger, som råkat riktigt illa ut.
Joszef Men han kom ju ändå ner på fötterna, trots ett omfattande fall, och blev miljonär på köpet.
Ferencz Det var inte hans egen förtjänst. Han hade tur. Han råkade ut för rätt kvinna i rätt ögonblick.
Miklos Det är inte alla som har turen att få åka snålskjuts till Amerika.
Ferencz Men här är han nu. *(Balinkay gör stor entré.)* Välkommen hem, baron Balinkay, efter alla dessa år!
Balinkay (slänger av sig slängkappan) Tänk, ingenting har förändrats under dessa år, samma stamkafé, samma atmosfär, samma oförebättrigt oföränderliga kamrater!
Joszef En stol, ett bord åt baronen, den förlorade sonen!
Ferencz Du tycks i alla fall inte ha glömt oss. En kanna vin åt baronen!
Miklos Flera! *(Personalen kommer in med vin, pokaler fylls, det skålas, och stämningen kan inte bli hjärtligare.)*
Joszef Är du här bara på tillfälligt besök, eller stannar du länge?

Balinkay Naturligtvis är det bara tillfälligt. Men man måste ju passa på att åtminstone uppfriska sina bekantskaper och uppdatera vänskapen!

Miklos Vi har ordnat en festbankett till din ära. Hela ulankompaniet ställer upp, bara för att fira dig.

Balinkay Det är jag som har kommit hit för att fira er!

Joszef Det är bara översten som lämnat återbud.

Balinkay Varför det? Vill han inte träffa mig?

Ferencz Det är inte för din skull. Det är för den stackars löjtnanten Hofmiller, som han inte vill se.

Balinkay Och vad har stackars Hofmiller gjort? Jag ser honom inte här bland er.

Miklos Han gjorde sig skyldig till tankspriddhet under en vanlig manöver, gav fel kommando och trasslade ihop hela kompaniet. Översten blev rosenrasande över den exempellösa villervallan.

Balinkay Tankspridd? Hofmiller? Det har jag svårt att tänka mig. Han var ju alltid ordentligheten själv.

Joszef Han har råkat illa ut.

Balinkay Genom ett fruntimmer? Det brukar det vara. Har han blamerat sig?

Ferencz Nej, han har åkt fast genom sin egen samvetsgranna ordentlighet. Det var egentligen Rudolfs fel, som bjöd honom till en bal på godset här i närheten, slottet Kekesfalva, du vet.

Balinkay Ja, jag vet, ett sagoslott, med någon slumrande prinsessa i någon tönrosasömn.

Ferencz Det var henne han råkade ut för.

Balinkay Säg inte att han har gått blivit kär i landets rikaste arvtagerska?

Miklos Det är värre än så. Hon blev kär i honom. Men hon är ingen skön slumrande prinsessa precis. Hon är en kronisk invalid och en pest för hela sin omgivning, och hon har slagit klorna i honom. Och genom att han är en så samvetsgrann gentleman kan han inte visa henne den oartigheten att bara sticka därifrån.

Joszef Här är han nu. Bra, Rudolf, att du fick med honom hit.

Rudolf (kommer in med Albert) Här är han, Albert, och bara väntar på dig! Vi har ställt till med en fest för att fira honom! Han glömde oss aldrig men kom bara hem enkom för att hälsa på oss!

Albert (något tankspridd) Välkommen, baron, kanske just den ende som kan hjälpa mig.

Balinkay Jag hörde att översten skällt ut dig med besked.

Albert Det var mitt eget fel. Jag hade tankarna på annat håll mitt under en precisionsexercis.

Miklos Det blev den totala karikatyren på ett inbördeskrig av misstag.

Balinkay (slår upp ett fullt glas åt honom) Vad kan jag hjälpa dig med?

Albert Egentligen behöver jag en hel liter Pálinka. Men tack för vinet. Det får duga så länge.

Balinkay Jag hörde att du fått en patient på halsen som du inte blir av med.

Albert Jag vill bara fly från landet.

Balinkay Är det så illa?

Albert Du gjorde det ju själv när du kom i klistret, lämnade karriären, avstod från alla titlar, försvann totalt och blev miljonär i Amerika.

Balinkay Det var inte så lätt. Jag råder dig att inte försöka.

Albert Jag har inget val.

Balinkay Men är hon inte en rik arvtagerska?

Ferencz Tänk på saken, Albert! Traktens finaste slott! Omätliga egendomar, stuterier och verksamheter i Budapest och Wien! En barontitel, och du har alltsammans som i en liten ask genom att hon blivit beroende av dig!

Albert Det är värre än så. Hon älskar mig.

Ferencz Ännu bättre!

Albert Nej, ännu sämre. Jag älskar nämligen inte henne, kommer aldrig att kunna göra det, och jag vägrar inlåta mig på ett bedrägeri.

Balinkay Jag förstår. Den enda arvtagerskan till traktens största egendom och vackraste slott har fångat dig, men du vill inte binda dig vid hennes rullstol, fastän hon kanske inte lever så länge, men samtidigt tvingar dig ditt medlidande att inte överge henne. Det är ett extremt olyckligt dilemma genom en infernaliskt ond cirkel utan återvändo. Och därför vill du rymma.

Albert Kan du förstå mig?

Balinkay Mitt fall var annorlunda. Jag tvingades till reträtt genom olyckliga omständigheter och hade verkligen inget annat val än att bara försvinna, men du vill rädda ditt eget öde med ett ta det i dina egna händer. Jo, jag kan förstå dig. Ändå måste jag råda dig att låta bli. Den tur jag råkade ut för var en unik engångsföreteelse, och oddsen är överväldigande, kanske 99%, att du bara får accelererande och självmultiplicerande otur i stället, för ingenting kan vara mera vanärande i vår tid än att hoppa av en officerskarriär som ulan dessutom.

Albert Jag vet.

Balinkay Och ändå vill du göra det?

Albert Jag är desperat.

Balinkay Det måste du vara. Det är faran. Det var aldrig jag.

Ferencz Låt oss glömma det nu, för vi har ju festen att se fram emot. Skjut upp problematiken till efter festen, Albert! Kanske den hinner lösa sig av sig själv, om du bara ger den litet tid och tålamod!

Balinkay Det är nog det bästa råd någon kan ge dig, Albert. Tänk på saken, och festa under tiden.

Albert Jag får väl försöka göra det då.

Balinkay Kom! (*till kamraterna*) – Den här karlen behöver något starkt att dricka.

(*Alla tar hand om Albert, en plommonbrännvinsflaska kommer fram, man skålar och börjar nästan ta ut hela festen i förskott.*)

Scen 2. Wien, Florianigasse 97,
en ganska sjabbig trappuppgång i ett enkelt hus.
Albert kommer fram och knackar på. En tjänstepiga öppnar.

Albert Jag söker doktor Condor.

Pigan Han är ute just nu. Har ni avtalad tid?

Albert Nej, jag kommer i ett mera personligt ärende, om en gemensam patient till oss.

Pigan Ni kan komma in och vänta så länge. Doktorn är alltid ute på ärenden. *(släpper in Albert och visar honom plats i väntrummet i biblioteket. Doktors hem är ingalunda välbärgat.)*

Albert (slår sig ner i en fåtölj) Så här enkelt bor han och lever han alltså, denne privatläkare hos en av landets rikaste män. *(ser sig omkring)* Böcker, vetenskap, ingenting exklusivt, bara gamla luntor, ingenting ens av något antikvariskt värde. *(En dörr hörs gå. Albert lystrar genast.)* Kan det vara han? *(lyssnar. Snart hörs det ett försiktigt hasande som närmar sig en dörr inåt.)* Nej, det är inte hans steg. Det här av någon som nästan smyger sig fram, som om det låg en fara vid varje steg. *(Stegen kommer närmare, och dörren öppnas. En blind äldre kvinna med käpp visar sig.)*

Klara Är det någon där?

Albert (reser sig genast, förstår genast vem det är.) Ni måste vara fru Condor. Jag har bara ett litet ärende till er man och ombads vänta här så länge.

Klara Varför kan aldrig någon lämna honom i fred? Alla stressar ihjäl honom. Han kallas bort mitt i natten, och när han kommer hem vid gryningen alldeles slutkörd ringer telefonen, och så kallas han bort igen utan att ens ha fått en kopp kaffe. Vad är ni för en? Vad har ni för ärende?

Albert Vi har en gemensam patient. Jag ville egentligen bara lämna ett brev till honom.

Klara Vad för ett brev?

Albert Min avskedsansökan från min tjänstgöring som löjtnant vid ulanerna. Jag ämnar lämna landet.

Klara Är det för den där eländiga krymplingens skull?

Albert Ja, det är för den där eländiga krymplingens skull, men det är inte hennes fel. Hon rår inte för sitt öde.

Klara Men hon strapatserar ständigt hela sin omgivning och driver alla från vettet med att oavbrutet tilltvinga sig allas uppmärksamhet och omsorg. För min man har det varit en oavbruten prövning av hans tålmod som en korsväg i fem års tid. Hon lär vara väldigt vacker dessutom.

Albert Hon är ett enda stort oemotståndligt vackert lidande.

Klara Och hon är inte ens tjugo. Så påfrestande har hon varit för min man att hon nästan blivit till en rival för mig, men utan att väcka svartsjuka, bara besinningslöst raseri för att hon stjal all hans tid, ork och energi.

Albert Jag kan förstå er.

Klara Och jag kan förstå er om ni haft olyckan att fastna i samma situation.

(Bestämda steg utanför.)

Här kommer han. Jag hoppas ni kan tala förnuft med varandra, så att ni båda förstår att uppge henne som ett hopplöst fall.

Condor (kommer in) Jag hoppades att ni skulle vara här. Har ni väntat länge? Jag hoppas min fru inte har skällt ut er, som hon brukar göra med oanmälda patienter.

Klara Han säger att han har ett brev till dig, och att ni har en gemensam patient.

Condor Alldeles riktigt. Vi har ett gemensamt intresse i en gemensam patient. Vad är det för brev?

Klara Du är väl hungrig, Emmerich? Du försvann i morse igen utan frukost.

Condor Ja, jag är hungrig, min kära. Du är den enda som tänker på mig. Själv hinner jag aldrig ens tänka tillräckligt på andra. Gå du ut och laga något gott åt oss alla tre, så får jag höra vad löjtnanten har på hjärtat under tiden.

Albert Jag är rädd att jag inte kan stanna. Jag hade högst tänkt bli här i några minuter.

Condor Vad är det som är så brådskande?

Albert Mitt avsked.

Condor Vad menar ni?

Albert (räcker över sin avskedsansökan till doktorn, som studerar den intensivt men noggrant.)

Condor Är ni beredd att ta konsekvenserna?

Albert Jag har försökt sätta mig in i alla konsekvenser som kan bli möjliga.

Condor Alla utom en.

Albert Vad tänker ni på?

Condor (till hustrun) Snälla Klara, detta är en sak mellan gentleman.

Klara Du behöver inte be mig två gånger. *(går ut)*

Condor Tror ni inte jag vet hurdan situationen är uppe på Kekesfalva? Lyckligtvis är det fler än ni och Edith och hennes far som håller mig informerad. Ilona ger mig alltid den viktigaste pusselbiten.

Albert Som är?

Condor Att Edith är förälskad i er, så till den grad, att hon skriver brev till er dagligen, de flesta av vilka hon river sönder, plågar sin omgivning mest av allt med att alltid fråga om er, och så vidare. Är ni medveten om den fulla vidden av hennes olyckliga kärlek, som bara blir olyckligare genom att hon nu inbillar sig att hon snart kommer att bli frisk, som genom ett mirakel, vilket hon bara vill bli för er skull?

Albert Ja, jag är medveten om det.

Condor Inser ni då inte, att en genomförd flykt från er sida måste bli hennes dödsdom? Vet ni om att hon själv umgås med en ständig flyktplan genom självmord?

Albert (sväljer) Ja.

Condor Och ändå vill ni överge henne i en panisk fanflykt? Är inte det vad ni brukar kalla feighet?

Albert Hennes vilda kärlek har gjort mig desperat. Jag vill inte vara med om det. Jag vill inte hyckla. Jag vill inte utnyttja den goda familjen. Jag vill inte längre vara medskyldig till odlandet av hennes olyckliga och förryckta inbillningar.

Condor (ser ner) Jag förstår. *(ser upp igen)* Vad har ni då emot henne? Är det hennes lyte? Har ni obehag för hennes vanförhet, hennes rullstol och pinsamma kryckor? Eller vad är det?

Albert Jag har ingenting emot henne. Hon är en älsklig, vacker, begåvad och änglalik varelse, och jag håller varmt av hela familjen. Det är situationen. Jag kan inte älska henne. Jag kan inte återgälda hennes kärlek. Jag kan inte acceptera den. Jag kan inte vara falsk.

Condor Det hedrar er i alla fall att ni tydligt aldrig fallit för frestelsen att spekulera i hennes ställning, familjens rikedomar och henne själv som en av landets rikaste arvtagerskor, vilket antagligen vilken annan ulan som helst hade gjort. Men ni är åtminstone hederlig. Men denna avskedsansökan är inte bara sigillet på hennes dödsdom genom självmord utan också på er egen.

Albert Ni avråder?

Condor Ni måste fatta beslutet själv. Men jag ber er att ge henne en chans. Hennes resa till Schweiz är redan ordnad. Hon reser om åtta dagar. Ge er till tåls under dessa åtta dagar. Vem vet, den nya kuren där kanske verkligen hjälper henne. Var som vanligt under dessa åtta dagar, och låt henne aldrig ana att hennes kärlek är er motbjudande. Förbli en god och trygg vän, det är vad hon mest av allt behöver, och uthärda denna svåra tid, som kanske blir den mest kritiska i hennes liv och kanske även ert. Var en diplomat och uthärda krisen med tålamod tills den går över. Det ger oss alla en tidsfrist, en andningspaus i denna mänskliga turbulens, och en möjlighet genom hoppet att situationen kanske löser sig av sig själv. Det gör de flesta svåra situationer.

Albert Ni är så mycket äldre och mognare än jag, och er erfarenhet väger så mycket tyngre. Nåväl, jag återtar min avskedsansökan.

Condor Så jag kan riva sönder den?

Albert Ja.

Condor (river sönder den ordentligt i mycket små bitar, som han låter segla ner i papperskorgen) Nu kan ingen någonsin återkalla inställandet av denna dödsdom. Jag måste be att få gratulera. Nu är det dags för litet mat. Kom med ut i köket. Ingen kan laga så god mat som min kära Klara, då hon alltid gör det med hjärtat. *(tar hand om Albert, och de går ut i köket)*

Scen 3. Alberts bostad.

Albert (kommer hem, uttröttad) Hur kan mänskliga relationer vara så ansträngande, så förintande, så fullständigt förlamande i sin överväldigande påverkan? Ingen militärexercis med de värsta strapatser, intet övermäktigt kroppsarbete, inga resestrapatser kan lämna en mera slak och färdig och förintad än en påfrestande och oönskad relation, som man måste uthärda bara för att inte verka oartig. Ja, vad är det? (*Kalfaktorn kommer in.*)

Kalfaktorn Ni har besök.

Albert Det är säkert doktorn igen. Det kan inte vara någon annan.

Kalfaktorn Nej, det är en annan herre.

Albert (reser sig) Vem är det?

Kalfaktorn Jag vet inte. Jag har aldrig sett honom förut. Han säger att ni känner honom.

Albert Då gör jag väl det då. (*går ut och möter, till sin häpnad – Kekesfalva.*)

Baron Kekesfalva! Ni borde inte ha kommit hit!

Kekesfalva Ursäkta att jag stör, men nu är jag här.

Albert Ja, jag ser det. Har det hänt något?

Kekesfalva Ja. Edith vill inte resa.

Albert (förkrossad) Vad säger ni???

Kekesfalva Hon gör oss alla förtvivlade med sin förtvivlan. Allt var förberett, klappat och klart. Hon hade fått en ny päls för resan, och hon såg fram emot den med glädje och tillförsikt, och så säger hon plötsligt att hon vill stanna kvar hemma.

Albert Men varför?

Kekesfalva Min vän, anledningen är tyvärr ni.

Albert Har jag sagt något olämpligt till henne?

Kekesfalva Det är mycket värre än så. Ingenting i ert uppförande kan klandras eller anföras som någon anledning till hennes bakladdning. Men hon säger att det inte spelar någon roll. Hon säger att hon genomskådat allt. Hon vill inte vara med om något hyckleri längre. Hon menar sig ha förstått, min vän, att ni inte älskar henne utan bara uppvaktar henne av medlidande.

Albert Just den insikten har det varit min största ansträngning att skona henne från.

Kekesfalva Jag förstår det. Men ni är hennes enda hopp. Hon älskar er verkligen och kan inte hjälpa det. Hon såg en mening i den nya behandlingen bara för er skull, men om ni inte kan älska henne tillbaka utan bara känna medlidande för henne spelar det ingen roll för henne.

Albert Men vad kan vi göra?

Kekesfalva Vi måste få henne att ta reson, hon måste återfå sin tro på er, hon måste få något att leva för, och ni är hennes enda hopp. (*faller ner på knä för honom*) Min vän, situationen har ständigt blivit mera förtvivlad. Ni kom till

oss som sänd från himmelen som en räddande ängel, hon fick något att leva för, ja, hon levde upp, hon fann sitt livs första och enda kärlek, och ni måste förstå att den förpliktar. Ni kan inte svika henne, lika litet som vi kan det. Jag ber er. Ni får allt. Ni får mina sju miljoner med slottet och godset, bara ni accepterar hennes kärlek, som ändå är äkta och som inte går att ta miste på. Skona henne. Hjälp henne. Säg att ni accepterar hennes kärlek.

Albert Av barmhärtighet och medlidande?

Kekesfalva Kan ni se att ni har något val? Hon tar livet av sig annars. Hon har försökt två gånger förut, första gången med att försöka skära pulsådern av sig, andra gången genom sömnpiller.

Albert Jag ser mig således tvingad till att uppoffra mig, inte av er men av ödet. Naturligtvis måste jag göra vad som helst för att rädda hennes liv. Hon är ju inte likgiltig för mig. Det har hon aldrig varit. Hon är vacker och älsklig och begåvad och har alla en ung dams allra bästa egenskaper, och hennes lyte kan inte förringa henne. Det är bara det att jag inte älskar henne och inte kan älska henne som hon älskar mig.

Kekesfalva Det räcker. Bara acceptera henne. Ta henne för vad hon är. Ge hennes liv en mening med att ge henne er som något att leva för, så kan hon även se en mening med att resa till den nya behandlingen och en mening med att bli frisk. Hon vill inte bli frisk om ni inte vill ha henne. Ni kan ju verkligen göra henne lycklig. Varför inte unna den möjligheten till åtminstone en gnutta liv i hennes sorgliga handikapp?

Albert Naturligtvis kan jag inte säga nej därtill. Om hon reser till behandlingen kan jag gå med på att diskutera ert erbjudande när vi är tillbaka.

Kekesfalva Får jag hälsa henne det?

Albert Ja, det får ni.

Kekesfalva (griper om hans hand och kysser den innerligt) Då vet jag att hon har en chans till lycka. Det är allt vad hon behöver. Jag visste i det ögonblick ni kom in i vårt hus att ni kunde rädda henne, och det vet jag fortfarande. Den tron har ni aldrig svikit eller rubbat.

Albert Men res er upp, baron, denna ställning är inte värdig er. Jag är ju ändå bara en fattig löjtnant.

Kekesfalva Förlåt mig. Känslorna far ibland iväg med mig liksom med min dotter. (*reser sig*) Jag tackar er ur djupet av mitt hjärta, och nu vet jag att hon kommer att vilja resa trots allt. Ursäkta mig. Jag ville inte störa, men nu är det gjort. (*tar på sig hatten snett i någon distraktion och rörelse, och börjar lämna.*)

Albert Men hur i all sin dar kunde ni alls få idén att besöka mig och göra resan hit bara för min skull?

Kekesfalva Jag såg det som min enda möjlighet att rädda livet på min dotter.

Albert Vad gjorde situationen så akut? Hotade hon med att kasta sig ut?

Kekesfalva Nej, men jag fick en varning.

Albert Vad kan det ha varit för en allvarlig varning?

Kekesfalva Det var min fru.

Albert Er fru? Men är hon inte död?

Kekesfalva Hon har aldrig lämnat mig. Och framför allt har hon aldrig lämnat vår dotter.

Albert Har ni då kontakt med andarna?

Kekesfalva Skratta inte åt mig, jag ber. Visserligen är jag gammal och patetisk och kanske inte helt vid mina sinnens fulla bruk, men det är som om hon aldrig hade dött. Hon vägrade lämna oss frivilligt, och innan hon dog försäkrade hon mig, att hon aldrig tänkte släppa oss så länge vi levde och bad mig vara alert inför hennes kontinuerliga kontakt.

Albert Jag tyckte faktiskt att jag såg henne vid den första balen jag var med om här hos er. Jag visste inte då att hon var avliden.

Kekesfalva Det var hon som visade mig på er. Hon sade: "Den där, om någon, kan rädda vår dotter." Hon har aldrig haft fel. Nej, nu har jag besvärat er alldeles tillräckligt. Jag skulle inte ha kommit hit alls, men jag hade inget val. Det är kvinnorna som regerar oss, och åtminstone ibland till godo, och det är bättre att ge dem rätt och hoppas att de får det, än att inte hörsamma dem och sedan inse att de hade rätt. (*går äntligen, något stapplande*)

Albert (helt uppriven, slår sig förkrossad ner) Är detta verkligt eller en mardröm? Men han har rätt. Det är säkrare att anta att det är verkligt än att avfärda det omöjliga och sedan finna att det ändå var sant. Jag slipper dem inte. Stackars människor! Hur skall detta sluta? Jag har gett dem mitt ord, jag har skänkt bort mig och är inte längre fri, medan allt jag ville var att fly för livet. Detta blir bara värre och värre. (*tar sig för huvudet*)

Scen 4. Kekesfalva

Ilona (öppnar dörren för Albert) Men varför ser ni så förlägen ut?

Albert Ser jag förlägen ut? Det är inte meningen.

Ilona Ni ser ut som om ni väntade er allt det värsta, som en brottsling på väg upp för schavotten, eller som om ni var i färd ned att beträda Draculas borg.

Albert Jag är kanske inte i min allra bästa form, men sjuk är jag inte.

Ilona Det hoppas jag verkligen, men även om ni var sjuk skulle ni här bara ha vederkvickelse att hämta. Ni har aldrig varit så välkommen som idag.

Albert Så baronen har berättat om sin visit hos mig i byn?

Ilona Och ingenting kunde ha varit hälsosammare för Edith. Nu vill hon verkligen bli frisk och tänker satsa allt på att bli det under kurvistelsen i Schweiz.

Kekesfalva (kommer in) Välkommen, löjtnanten. Vi har väntat med middagen för er skull, men nu är den serverad. Edith väntar er med den innerligaste hoppfullhet. (*visar in Albert med Ilona till salongen med middagen, där Edith redan sitter till bords.*) Er plats blir mitt emot Edith idag.

Edith Välkommen, löjtnanten. Ursäkta att jag inte reser på mig, men det är inte av oartighet, och ju mera oartigt det kan verka, desto mera är ni bara innerligt välkommen för mig.

Albert Ni verkar vara på ett strålande humör idag.

Edith Det vore jag inte utan anledning.

Ilona Från att ha vägrat följa med till Schweiz igår vill hon nu ingenting hellre än komma iväg.

Edith Jag vill verkligen bli frisk och göra allt för att bli det så fort som möjligt och underkasta mig vilka vidriga behandlingar som helst av vilka häxdoktorer som helst.

Albert Jag kan försäkra er att det inte finns några häxdoktorer i Engadin, bara hederliga läkare och skötare som vill göra allt för att tjäna och främja er hälsa.

Edith Det tror jag säkert.

Kekesfalva Jag berättade för löjtnanten att hans insatser betyder allt för oss.

Edith Så ni är inte ond på oss? Ni känner er inte utnyttjad av oss? Ni kommer inte hit bara av medlidande och för den goda tonens och etikettens skull, för att vi blivit beroende av er?

Albert Jag skulle aldrig ha kommit hit om det inte var av fri vilja.

Kekesfalva Löjtnanten är en hedersman. Det visste jag från början.

Ilona Det har väl ingen av oss någonsin betvivlat.

Edith Bara jag. Jag har ibland misstänkt att det var mera av medlidande än av uppriktig tillgivenhet som han gjorde sina regelbundna visiter. Men kan medlidandet gå så långt att det kunde bli till en daglig vana? Nej, ett medlidande tröttnar förr eller senare, men löjtnanten har aldrig tröttnat, och alltid när det har smugit in sig tvivel på hans ståndaktighet har han kommit det på skam med att förnya sina trohetsbevis. Löjtnantens tålmod med oss har aldrig sviktat, och då är det mer än bara medlidande. Vad säger ni själv, löjtnanten? Är min slutledning riktig? Hur långt sträckte sig ert medlidande, och när tog den äkta tillgivenheten över, som kunde glömma och strunta i mitt eländiga tillstånd?

Albert Fröken Edith, ert fysiska tillstånd har aldrig haft någon betydelse i mitt förhållande till er och er familj.

Edith Ni måste åtminstone i början i någon mån ha avskräckts av min skräcksituation.

Albert Hade jag i så fall kommit tillbaka?

Edith Det är just det. Därför tror jag på er, och därför tror jag att jag tack vare er kan bli frisk. Om inte ni fanns hade jag aldrig kunna tro på doktor Condors nya mirakelkur.

Albert Den är ännu inte bevisad tillförlitlig i ert fall.

Edith Det är tillräckligt om man kan tro på den. Tron kan ju försätta berg. Trons makt är större än all makt i världen, och det gäller även medicinsk makt. Jag tror mera på helande krafter än på all vederhäftig

läkarvetenskap i hela världen. Det måste något extra till om något obotligt skall kunna botas, och det tror jag alltid att det kan. Var det inte för bara några år sedan som sockersjuka var obotligt? Och så plötsligt kan det botas!

Albert På helt medicinsk väg.

Edith Men ändå! Det hette alltid att det var en obotlig sjukdom!

Albert Alltså kan även ni botas.

Edith Det är det jag menar, och min sjukdom eller handikapp är inte ens medicinsk. Ingen har ju någonsin kunnat förklara hur eller varför jag plötsligt kunde bli lam. Doktor Condor menar att det var något som angrep det centrala nervsystemet, men kan man ens påvisa så kallade nerver i människokroppen? Jag tror inte känseln är fysisk utan alltigenom psykisk, om det inte är ren smärta, som till exempel när det gör ont när man slår sig, men nerver är något annat. Det finns ju hypersensitiva personer som inte har några nerver.

Kekesfalva Edith, du borde inte spekulera i teorier av ämnen som du inte har någon kunskap i.

Edith Men jag har desto mera känsel. Jag behöver inte mina sinnen för att känna vad som pågår omkring mig, vad människor tänker och vad som rör sig omkring oss. Mor var likadan.

Albert Vad vet du om din mor, Edith?

Edith Ingenting, men jag känner henne. Jag känner henne alltid. Hon har aldrig lämnat mig. Hon har aldrig lämnat far heller. Hon lämnar oss inte förrän vi båda är döda. Vi är hennes liv, och hon dör inte förrän vi dör, men först då skall även hon vara borta och även hon få frid.

Kekesfalva Prata inte om döden, Edith.

Edith Nej, det behöver jag ju inte göra, så länge löjtnanten är här och håller mig räddad till livet. Det är ju genom honom som den här mirakelkuren blivit känd för oss och vi fått den möjligheten. När hans agerande ledde mig till den uppfattningen att han bara uppvaktade mig av medlidande ville jag glömma den möjligheten och bara dö, men när hans ståndaktighet nu bevisar motsatsen vill jag bara leva och faktiskt bara för honom.

Kekesfalva Ni ser vad ni betyder för oss, löjtnanten.

Albert Ja, jag inser att jag på något sätt svetsats in i ert öde, möjligen genom den framlidna baronessans försyn bortom graven, ett öde som bara kan accepteras. Men nu måste jag verkligen gå. Vi har en tidig revelj i morgon med krävande övningar, som jag måste vara i perfekt form för. Så med er tillåtelse ber jag att få tacka för en som vanligt underbar middag och samvaro.

Kekesfalva Jag tror Edith har något åt er innan ni går.

Albert En present? Borde det inte vara tvärtom?

Edith Kom hit så får du se.

(Albert går över till Edith, som flinkt smyger in en ring på hans finger.)

Min ende vän, du betyder allt för oss.

Albert Ja, jag ser det.

Kekesfalva Ge henne åtminstone en liten avskedskyss. Det kan väl en löjtnant ha råd med som tack för en ung dams reservationslösa tillgivenhet.

Albert (kysser henne)

Ilona Jag följer er ut.

Edith (efter honom, innerligt) Min tillgivenhet är ingenting mot min tacksamhet.

Albert Måtte verkligen kuren i Schweiz medföra lyckat resultat.

(När han går vill *Edith* resa på sig. *Kekesfalva* försöker avhålla henne, men hon envisas, tar några stapplande steg med kryckorna, som stöter hårt mot golvet, och släpper dem sedan plötsligt.)

Edith (triumferande) Se, jag kan stå! (Alla betraktar henne med bävan) Och kan jag stå, så kan jag också gå! (börjar krampaktigt försöka gå, åstadkommer några prekära steg på stela ben, men lyckas faktiskt gå.) Se! Jag kan gå! Jag kan gå! (sträcker armarna mot *Albert*, i avsikt att omfamna honom, men tappar då balansen och störtar ohjälpligt omkull. *Kekesfalva* och betjänter skyndar till och bär bort henne.)

Ilona Kom. Det är ingenting mer vi kan göra. Nu gråter hon resten av natten med avbrott för diverse hysteriska anfall. Det är alltid så. Hon har försökt gå förut.

Albert Men hon gick faktiskt.

Ilona Ja, av desperat viljekraft, som gick för långt. (följer honom ut med någon skyndsamhet.)

Akt V Scen 1. Kafébaren.

Det är tomt i kaféet, när *Albert* kommer in i oroväckande tillstånd och går direkt på baren.

Värden Vad kan jag hjälpa löjtnanten med?

Albert Vad tror du?

Värden Sliwowitz?

Albert Vad annars?

(*Albert* får sin *sliwowitz*, sveper den, skjuter fram glaset för att få en annan, får den, sveper den, och skjuter fram det igen för att få en ny. Han får en ny. Så fortsätter det i minst fyra omgångar.)

Värden Ni borde sätta er ner.

Albert Jag tror ni har rätt. (retirerar och sätter sig vid ett bord, begraver huvudet i händerna)

Värden Vad har hänt?

Albert Vad har inte hänt?

Värden Tydligen har allting hänt.

Albert Nej, ingenting har hänt, men jag är förlorad.

Värden Det syns inte.

Albert Det är inte meningen att det skall synas. Kom hit med hela flaskan. Den kan behövas.

Värden Det verkar så, men tror ni verkligen det kan hjälpa?
Albert Nej, det kan inte hjälpa, men det kanske kan bedöva. (*Han får sin flaska.*)

Värden Ni verkar ha gått in i väggen.

Albert (*ifrån sig*) Hur kunde jag gå i en sådan fälla? Det är som den gamle från havet, en eländig liten gammal skrynklig tiggare som inte orkar gå själv och ber att få bli buren på ryggen. Jag tar honom på ryggen, och där klamrar han sig fast och vägrar att släppa taget, och inför alla försök som görs för att kasta av honom biter han sig bara hårdare fast och pressar in sina skelettben i ditt kött och blir till ett skräckexempel på en monstruös parasit som gradvis konsumerar dig till hull och hår och mest av allt fräter sönder din själ, och du kan ingenting göra, medan lidandet bara blir värre hela tiden.

Värden (*kliar sig i huvudet*) Jag förstår inte alls vad ni talar om.

Albert Nej, hur skulle ni kunna göra det? Ni ser och känner inte den växande parasitstekeln på min rygg.

(*Värden resignerar och återgår till sina göromål bakom disken.*)

Nu kommer de, grämelsens och det onda samvetets andar, de ondaste andarna av alla, men de är värre än några demoner, för det är allt levande verkliga personer, släktingar och vänner. Och allt vad de tänker och säger är rätt, fastän det skär mig i strimlor. (*Det börjar uppträda fantompersoner.*)

Tant Daisy Vad går det åt dig, stackars gosse? Inser du inte att du vanärar hela familjen? Tror du jag går på det där om adel och slott? Kekesfalva är en humbug, en rännstensjude, tidigare känd som ockraren Lämmel Kanitz, så att ditt offer åtminstone är halvjudinna, och vad kan vara värre än att få judar i familjen?

Mamma Men Daisy, min kära, sju miljoner är ändå inte att förakta.

Pappa Rätt så, min kära. Albert gör rätt i att åtminstone sälja sig dyrt när han säljer sig.

Albert Vad bryr jag mig om pengar! Jag har ju inte ens tanke på att verkligen gifta mig, jag har bara förbundit mig att göra det om hon blir frisk, men det vet vi ju att hon aldrig blir! Det är ju en psykisk paralyse och ingen sjukdom! Hon behöver ett mirakel och ingen löjlig kvackarbehandling! Det har hon insett själv från början!

Balinkay Men att alls beblanda sig med ett sådant patraske! Hela regementet har ju ett horn i sidan till den procentaren! Han har bara skaffat sig sina miljoner och ägor genom roff och skoj. Vad tror du ditt regemente skall säga när du presenterar din unga hjälplösa fästmö på kryckor? De ser hennes kryckor och känner till hennes miljoner och lägger ihop ett och två. Du har ingen ära kvar, stackars käringpojke!

Albert Men var tusan är jag? Vad gör jag här? Det här måste vara doktors väntrum. Han kommer nog när som helst. (*Fler fantomsläktingar kommer in.*) Men varför kommer alla hit? Vad har de att tala med doktor Condor om? Skall de diskutera mitt fall och be honom ge mig vårdintyg på

obestämd tid? Tant Bella, hur kom du hit? Och där kommer min bror och svägerska... Nej, detta går för långt. Jag måste gå och gömma mig. Men jag slipper inte ut härifrån. Jag är dömd av min egen beskedlighet...

Brodern (i frack och hög hatt) Jag får gratulera. *(lyfter hånfullt på hatten)* Sju miljoner, det är inte dåligt! Bravo! Ditt livs bästa och enda affär för att bli fången på livstid med ett förstört liv på halsen! Så underbart!

Tant Bella Då kan ju lilla Franzi få studera. Det är ett gott parti. Dessutom är de ju adliga...

Tant Daisy Prat! Humbug! Bedragare! Taskspelare! Ockrare! Parasiter! Karlen är en bluff, som prackar på dig ett sinnessjukt obotligt missfoster!

(Ediths hårda stapplande kryckor börjar höras utanför. De kommer närmare och närmare...)

Brodern (hånfullt) Så ser de alltså ut, de sju miljonerna! Ett benrangel på kryckor! Jag ber att få gratulera! Det har du gjort bra!

Albert Nej! Nej! *(gömmet i förtvivelan huvudet i armarna på bordet. Genast försvinner alla gästerna. När han ser upp igen är de alla borta.)*

Albert (konfunderad) Var är jag?

Värden Ni tuppade visst av.

Albert Jag måste ha drömt. Var är de alla?

Värden Vilka alla?

Albert Alla mina bröllopgäster.

Värden Ingen var här utom ni ensam med flaskan.

Albert (ser på flaskan) Tydligt är endast flaskan verklig. *(dricker direkt ur flaskan.)*

(Plötsligt kommer kamraterna ur regementet in.)

Ferencz Men här är han ju! Och festar ensam!

Rudolf Det kan vi inte tillåta. En omgång, mästare!

(Värden börjar ivrigt servera.)

Miklos Vi ber att få gratulera, Albert.

Albert (förvirrad) Till vad då?

Joszef Ryktet går omkring i hela byn. Hans på slottet ringde till apotekaren och berättade att du förlovat dig med baronens dotter.

Albert Det gjorde jag inte alls!

Miklos Förnekar du det?

Albert Apotekaren måste ha missuppfattat något.

Ferencz Det är lätt att dra förhastade slutsatser. Du var väl bara på artighetsvisit som vanligt. Inte skulle ju du förlova dig med en krympling för hennes pengars skull.

Albert Nej, aldrig i livet!

Rudolf Vi trodde väl det. Skål för din välgång utan fruntimmer!

Albert Tack, mina vänner. Jag försäkrar er, att det enda jag gjort mig skyldig till är medlidande, men jag är rädd att sådant i detta fall av misstag har misstolkats till en synd.

Ferencz Jag är rasande glad att det inte är sant. Det skulle ha varit en skam för dig själv, för oss alla och för hela regementet.

Joszef Jag vet ingenting om den där Kekesfalva och hans dotter och fördömer ingen, men vi officerare måste ju alltid tänka på vem vi umgås med. Då skålar vi på att ingenting har hänt och att allting är som vanligt! Skål!

Rudolf Skål!

Ferencz Skål!

(Stämningen blir åter hjärtlig medan vännerna dricker varandra till, klappar om Albert och börjar rusta för kortspel, medan endast Albert inte deltar i glättigheten.)

Scen 2. Kasernen.

Albert kommer inrumlandes.

Albert Jag måste skjuta mig. Jag har inget val. Så får man inte göra. Förlovningen var bindande, och jag kan inte bryta den. Men inför sju officerare har jag förnekat den och därmed förorättat en oskyldig ung dam som dessutom är handikappad. Det är oförlåtligt. Så gör inte en officer och gentleman. Jag måste ta konsekvenserna. Det är bara att skriva avkedsbrev och skjuta sig. Det är enda vägen ut.

Överste Bubencic (råkar komma förbi) J Hallå där, löjtnant Hofmiller!

Albert (gör genast givakt) Ja, herr överste!

Bubencic Vad är det för ett sätt? Så sent på kvällen?

Albert Jag blev försenad, herr överste!

Bubencic Inte bara det! Ni kommer hem med uppknäppt vapenrock! Tror ni att ni kan löpa omkring efter midnatt som en sugga med hängande spenar? Nästa gång kommer ni väl med uppknäppta byxor och gylfen öppen! Det tolereras inte, och det vet ni!

Albert Ja, herr överste!

Bubencic Även efter midnatt skall mina officerare vara anständigt klädda! Är det förstått?

Albert Ja, herr överste!

Bubencic Nog av! Är det fruntimmer eller spriten som gjort er oregerlig?

Albert Det är värre än så, herr överste.

Bubencic Vafalls? Har ni varit i slagsmål? En duell?

Albert Det är värre än så, herr överste. Jag har förolämpat en dam.

Bubencic Alltså fruntimmer! Jag kunde just ana det! Men hur kan en officer och gentleman förolämpa en dam, och ni, dessutom? Ni får allt förklara er!

Albert Herr överste, damen i fråga är dottern till baronen von Kekesfalva.

Bubencic Den där minderåriga sparven på kryckor? Varför har ni förolämpat en krympling? Hur är det möjligt?

Albert Ni måste känna till att jag sedan en tid varit regelbunden gäst hos baronen von Kekesfalva. Idag gick det så långt att jag nästan inlät mig på

en förlovning med hans dotter. En tjänare på slottet ringde till apotekaren och skvallrade att förlovningen var ett faktum. Detta spreds vidare till mina medofficerare. De gratulerade mig till förlovningen, men då den var ofrivillig förnekade jag den. Därmed gjorde jag mig skyldig till en ousäktlig kränkning av den unga damen i fråga.

Bubencic Jag förstår. Jag vet allt om den där gamle räven. Han kan tubba vem som helst till vad som helst. Det har han hållit på med hela livet, och så har han blivit traktens rikaste man. Och hans dotter är en hopplös krympling. Och så råkar han få klorna i en grann ung gentleman till officer och ser sitt livs enda möjlighet att få en man till sin vanföra dotter. Och ni går på det. Stackars unge gröngöling.

Albert Men i morgon kommer hela byn att veta om min förnekelse, och hon kommer att bli offentligt vanärad!

Bubencic Sög mig en sak, ni var inte händelsevis påstruken när ni träffade era officerskamrater på krogen och babblade om saken och förnekade er tjänstvillighet?

Albert Jo, jag hade nog tömt ett antal glas.

Bubencic Sliwowicz?

Albert Ja, sliwowicz.

Bubencic Saken är klar. Skriv upp alla vittnena, era officerskamrater. Jag kallar dem till mig i morgon före reveljen, och ni får härmed order att genast bege er till Czaslau. Ni blir förflyttad. Jag tystar ner hela saken, ingen behöver veta något, utom att du blivit bortkommenderad på ett angeläget uppdrag. Det är allt. Ingenting har hänt, det blir inga konsekvenser, och ni har bara att glömma hela saken. Efter några veckor har krisen blåst över. Är det klart?

Albert Ja, herr överste.

Bubencic Och inga dumheter! Ni måste infinna er hos mig halv sex hos mig i morgon bitti. Har jag ert hedersord?

Albert Ja, herr överste.

Bubencic Jag måste insistera. Inga dumheter. Ingen rysk roulette eller andra dumheter med revolvern. Ni är alltför ung för att ge upp ert liv i ren panik. Er hand på att ni infinner er i morgon halv sex. Jag tål inga dumheter.

Albert (räcker honom tväksamt handen) Ja, herr överste.

Bubencic Bra. Då är jag nöjd med er för tillfället. Var inte orolig. Det går över. *(går vidare)*

Albert Räddad till livet av en plikttrogen överste. Jag är förvisad, och han tar hand om igensopandet av spåren. Ingen skandal. Men vad skall baronen och hans dotter tänka? De får inte veta att jag förnekat dem, ingen annan får veta det heller, men de har förlorat mig, och jag har förlorat dem. *(går skakad vidare med böjt huvud, som han skakar.)*

Scen 3. Doktor Condors bostad.

Albert (mer eller mindre i upplösningstillstånd, kommer fram till bostaden, ringer på)
Måtte han bara vara hemma! Om jag inte får tag i honom vet jag inte vad jag gör! Bara han kan rädda situationen för Edith.

Pigan (öppnar) Å, är det ni. Doktorn är inte hemma.

Albert När kommer han? Kan jag vänta?

Pigan Han kommer när han kommer, men han borde komma efter tolv.

Albert Mitt tåg går klockan tolv. Kan jag vänta så länge?

Pigan Javisst! (*släpper in honom till samma biblioteks väntrum som förra gången*)

Albert Är doktorinnan hemma?

Pigan Ja, hon är hemma.

Albert Kunde jag få tala med henne?

Pigan Jag skall höra. (*avlägsnar sig*)

Albert Nu gäller det liv eller död. Om Edith får veta genom andra vägar att jag kallats bort kan vad som helst hända. Bara doktor Condor kunde förmedla det inträffade på rätt sätt utan risker.

Klara (kommer in) Tyvärr kan det dröja innan min make kommer hem, men ni är välkommen att vänta så länge, löjtnanten.

Albert Jag är tyvärr plötsligt kallad bort i tjänsten, och det är bara doktorn som kan förklara det för vår gemensamma patient. Kan jag nå honom per telefon?

Klara Tyvärr finns det ingen telefon där han är.

Albert Kan jag då skriva ett meddelande, i fall han inte skulle hinna hem? Mitt tåg går klockan tolv.

Klara Naturligtvis. Här är allt vad ni behöver. (*visar honom skrivbordet, tar fram papper och penna åt honom. Han slår sig genast ner och börjar skriva, medan hon lugnt står bredvid.*)

Albert (medan han skriver) Jag har svikit er. Inför kamraterna nödgades jag förneka min trolovning med Edith som hon och herr Kekesfalva tog för given, och för att lösa knuten har jag skickats bort, medan min överste kräver tystnadsplikt av kamraterna – vi var alla berusade. Men jag känner mig bunden till henne och ämnar inte svika henne, vilket bara ni nu kan framföra till henne, då mitt tåg för mig bort härifrån. Ursäkta att jag ställer till med extra besvär.

Klara Han kommer genast att förstå hela situationen och omedelbart fara ut till slottet. Var inte orolig.

Albert Förstår ni situationen?

Klara Om han inte hinner hem i tid skall jag själv resa ut till henne och framföra er försäkring.

Albert Hon väntar mig alltid vid femtiden. Om jag inte kommer och hon inte får veta varför kan vad som helst hända.

Klara Jag vet. Jag känner henne.

Albert Har ni träffat henne?
Klara Nej, men jag känner hennes mor.
Albert Ni menar kände? Hon är ju död.
Klara Nej, jag känner henne.
Albert (resignerar) För att hinna dit i tid måste doktorn ta tåget klockan två. Är det säkert att han hinner hem före dess?
Klara Naturligtvis är det inte säkert, men det är troligt.
Albert Då överlämnar jag våra öden i era händer, i hopp om att allt skall bli bra. Jag har skrivit till doktorn att jag står fast vid förlovningen vad som än händer.
Klara Jag förstår.
Albert Eventuellt kan jag ringa eller telegrafera under vägen. Det blir ju ett uppehåll i Brunn.
Klara Det blir säkert bra.
Albert Ursäkta mig då, att jag måste bryta upp. (*bryter upp*) Jag hoppas verkligen att han inte blir försenad.
Klara Vi skall göra allt vad vi kan för er.
Albert Tack för er vänlighet. Kanske ni kan rädda liv, om han inte kan det. Ursäkta mig. (*kysser hennes hand, och ilar iväg*)
Klara (ensam) Han har gjort allt för henne och ämnar göra ännu mer, men kan det hjälpa henne?

Doktor Condor kommer hem.

Condor (ser genast på henne att något hänt) Vad har hänt?
Klara Löjtnanten var här. Han lämnade ett brev. Han måste förflyttas och var mycket orolig för er patient.
Condor Får jag se. (*läser snabbt brevet*) Det var inte hans fel. Det värsta är att han inte kommer tillbaka.
Klara Är han förvisad?
Condor Inte alls. Men ärkehertig Frans Ferdinand har blivit skjuten med sin gemål i Sarajevo av en serbisk nationalist. Nu blir det krig, och alla officerer kommer att försvinna ut i kriget, de flesta för att aldrig komma tillbaka.
Klara Och det lilla barnet?
Condor Jag far ut till dem genast. Han har rätt i att vara orolig för dem. Om han inte besöker henne idag kan hon försvinna ut i avgrunden, så nära den som hon alltid har levat, och det är bara han som avhållit henne från den.
Klara Skynda dig!
Condor Ja, det är viktigt. Kriget får vänta. (*kysser henne och skyndar iväg igen.*)
(Madame Kekesfalva inträder långsamt och försiktigt.)
Klara Tror ni han kan rädda deras liv?
Madame Nej. Nu är det jag som får ta hand om dem när de kommer över.
Klara Är det då hopplöst?
Madame Vem kunde avvända kriget? Vi är alla ödets fångar, men min dotter vet när hennes beskärda del av livets orättvisa är fullbordad.

Klara Vad kan vi göra?
Madame Observera, lära oss och försöka att inte själva göra oss medskyldiga i livets orättvisa.
Klara Det är inte lätt.
Madame Och det blir ständigt svårare, men vi som är förskonade från den sinnliga världens syn kan åtminstone se någorlunda klart.

Scen 4. Kekesfalva

(Kekesfalva, Ilona och tjänarna är samlade runt Edith utsträckt på en bädd när Condor inkommer.)

Kekesfalva Ni kommer för sent, doktorn.
Condor (förstår genast hela situationen) Varför lämnades hon utan tillsyn?
Ilona Det var mitt fel. Edith bad mig gå ner och hämta en bok åt henne.
Condor Var ni uppe på terrassen?
Ilona Ja.
Condor Ett ödesdigert misstag.
Ilona Jag vet. Jag skulle inte ha vikit från hennes sida, och jag hade föresatt mig att inte göra det, för hon hade varit så onaturligt glad hela morgonen.
Hans Det var mitt fel. Jag skulle ha varnat. Hon bad mig i hemlighet ringa till kasernen och fråga om löjtnanten inte lämnat något meddelande.
Condor Visste hon att han blivit bortkallad?
Ilona Apotekaren var här och skällde ut oss för att vi ringt och skvallrat om hennes förlovning till byn, vilket han blivit trakasserad för av några löjtnanter på vinstugan igår natt, som anklagat honom för lögner, och då kom han hit och grälade, som om det var vårt fel.
Condor Och Edith hörde det?
Ilona Hon måste ha hört det. Alla fönster var öppna i det vackra sommarvädret.
Condor (försiktigt) Lever hon?
Kekesfalva (ödmjukt) Kom, doktorn. Hon lever nätt och jämnt. *(för honom fram till sjukbädden. Han går ner på knä vid Ediths sida och tar hennes hand. Hon vaknar men är mycket matt.)*
Edith Det är ingen fara, doktorn. Det är över nu.
Condor Hur kunde du göra något så dumt?
Edith Jag visste att han inte skulle komma mer.
Condor Det är krig nu. Han blir kallad ut i kriget.
Edith Det är inte hans fel. Ingenting är hans fel. Det är ingens fel.
Condor Om man inte kan beskylla ödet.
Edith Det är ödet som lär oss livet, på gott och ont. *(Hon slocknar.)*
Condor ser hjälplöst på de omkringvarande.)
Kekesfalva Finns det något hopp, doktorn?

Condor Hon lever högst en timme till, kanske bara en halv. Ingen läkarvård kan göra något mera här.

Kekesfalva Var det för hans skull hon gjorde det?

Condor Nej. Hon var inställd på att göra det redan för länge sedan, hon visste hela tiden att hon inte hade något val, men vi som älskade henne fick henne att ständigt uppskjuta det. Löjtnanten var bara den siste som bidrog till uppskjutandet.

Kekesfalva Då är det färdigt. Om ni ursäktar mig går jag in till min hustru. Hon väntar på att ta hand om mig, liksom jag väntade till slutet på vår dotter. *(reser sig och går mot utgången, där Madame står och väntar på honom och tar hand om honom när han går ut.)*

De andra förblir omkring Ediths sista bädd, tills hon bärs ut på en bår under doktors ledning, och alla följer henne ut.)

Slut

Göteborg 22 december 2018

Efterskrift

Detta är en av de svåraste dramatiseringar jag någonsin gett mig i kast med, jag funderade över saken i ett och ett halvt år innan jag grep mig an med uppgiften, Stefan Zweigs enda roman ("Hjärtats oro" på svenska) är kanske den mest empatiska roman som skrivits, varför den egentligen bara är jämförbar med de främsta romanerna av Dostojevskij, och dessutom är den enligt författaren en sann historia. Den filmades 1946 med Lilli Palmer och Cedric Hardwicke, där läkarens hustru Klara (spelad av Gladys Cooper) spelar en viktigare roll än både här och i boken. I romanen förekommer ingen parapsykologi, medan den för mig infann sig oavsiktligt men helt naturligt.